

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Διπλωματική εργασία

ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ
ΣΤΟ 6^Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Επιμέλεια:

Γεώργιος Γεωργόπουλος Α.Μ. 7107Μ013

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ : ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΕΦΗΣ

Αθήνα 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
---------------	---

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΈΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	6
1.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ.....	6
1.3 ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	7
1.4 ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	8
1.5 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ.....	9
1.5.1 Η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ (1972).....	10
1.5.2 Η ΈΚΘΕΣΗ BRUNDLAND (1987).....	10
1.5.3 ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ (Earth Summit) ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	13
1.5.3.1 Η AGENDA 21.....	14
1.5.4 Η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΓΙΟΧΑΝΕΣΜΠΟΥΡΓΚ. ΡΙΟ + 10 ΧΡΟΝΙΑ.....	16

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ 6 ^ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ.....	17
---	----

2.1 ΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ «ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ».....	17
2.2 ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ – ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΡΝΤΙΦ.....	19
2.3 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ (2000).....	20
2.4 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΓΚΕΤΕΜΠΟΡΓΚ (2001).....	21
2.5 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ (2002).....	23
2.6 Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (2006).....	26

2.7 ΣΥΝΕΡΓΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΣΑΑ) ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	29
2.8 ΤΟ 6 ^Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (2002-2012).....	30
2.9 Η ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ 6 ^{ΟΥ} ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (2007).....	34
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	35
3.1 Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (2002).....	36
3.2 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2007-2013.....	42
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ.....	43
4.1 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LIFE.....	44
4.2 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LIFE ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	47
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ. ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ EMAS.....	48
5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ.....	49
5.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ.....	49
5.3 Ο ΝΕΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ EMAS (ΕΚ) 1221/2009.....	53
5.4 ΤΟ EMAS ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	55
 ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....	56
 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	61

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στον κόσμο της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας των ημερών μας τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποκτούν νέα διάσταση.

Οι φυσικές καταστροφές που εμφανίζονται χρόνο με το χρόνο με μεγαλύτερη συχνότητα και ένταση είναι συνέπεια της αλλαγής του κλίματος που έχει πλέον επέλθει. Παράλληλα το φαινόμενο της μείωσης του όζοντος, η μείωση της βιοποικιλότητας, η αποδάσωση, η εξάντληση των φυσικών πόρων είναι ενδείξεις για λήψη μέτρων από πλευράς των κυβερνήσεων παγκοσμίως.

Με αυτά τα δεδομένα οι ενέργειες για αντιμετώπιση των παραπάνω φαινομένων κρίνεται επιτακτική τόσο σε διεθνές όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Είναι κοινή παραδοχή ότι η ποιότητα του περιβάλλοντος επηρεάζει άμεσα την ποιότητα ζωής του ανθρώπου αλλά και όλων των κατοίκων του πλανήτη. Κύριος υπαίτιος της κατάστασης είναι ο άνθρωπος ο οποίος καλείται να εφαρμόσει πρακτικές προς την κατεύθυνση της περιβαλλοντικής προστασίας.

Η αειφόρος ανάπτυξη, όπως ορίστηκε το 1987 με την Έκθεση Brundtland, αποτελεί την απαρχή για μια νέα αντίληψη της κατάστασης, εισάγοντας την έννοια του σεβασμού προς το περιβάλλον κατά τις οικονομικές δραστηριότητες. Αποτελεί ένα μακρόπνοο όραμα για μια δικαιότερη κοινωνία, που θα συνδυάζει την οικονομική αύξηση με την κοινωνική ευημερία και την προστασία του περιβάλλοντος.

Σε διεθνές επίπεδο, η αρχή έγινε με την Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης το 1972 όπου εισήγαγε την περιβαλλοντική διάσταση στην παραγωγική διαδικασία, ενώ η Συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992 αποτέλεσε τη συνάντηση σταθμό για τις κατευθύνσεις αειφορικής πολιτικής .

Για την Ευρώπη, κορυφαία στιγμή στην πορεία της προστασίας του περιβάλλοντος αποτέλεσε η Σύνοδος Κορυφής του Γκέτεμποργκ το 2001 που

έθεσε την έννοια του περιβάλλοντος ως πυλώνα της ανάπτυξης και της κοινωνικής ευημερίας.

Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί το κορυφαίο ζητούμενο του 21ου αιώνα¹.

Με την παρούσα εργασία επιχειρείται να παρουσιαστεί η διαχρονική πορεία των σημαντικότερων φάσεων της διαμόρφωσης πολιτικών της αειφόρου ανάπτυξης, από τη δεκαετία του 70' μέχρι τις μέρες μας σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από έξι υποενότητες.

Στην πρώτη υποενότητα, εισαγωγικού χαρακτήρα, παρουσιάζονται οι έννοιες του περιβάλλοντος και της αειφόρου ανάπτυξης καθώς και οι πρωτοβουλίες σε διεθνές επίπεδο στα πλαίσια του Ο.Η.Ε.

Η δεύτερη υποενότητα αποτελείται από τις κυριότερες Συνόδους Κορυφής από το Μάαστριχτ μέχρι και την εφαρμογή, μέχρι τις μέρες μας, του 6^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον.

Στην Τρίτη υποενότητα γίνεται αναφορά στην Ελλάδα και στα Εθνικά Σχέδια Δράσης για το Περιβάλλον.

Στην τέταρτη υποενότητα, περιγράφεται το μέσο εφαρμογής περιβαλλοντικής πολιτικής για τις επιχειρήσεις, «Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης EMAS»

Στην Πέμπτη υποενότητα γίνεται λόγος στην χρηματοδότηση εφαρμογής περιβαλλοντικών πολιτικών από την ΕΕ και ειδικότερα στο πρόγραμμα Life.

Στην έκτη υποενότητα συνοψίζονται τα συμπεράσματα και υποβάλλονται προτάσεις.

¹ Sustainable Development: Wegweiser für die Zukunft. Technical report, Verband der Chemischen Industrie e.V., Frankfurt, 1999.

1.1 ΈΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Η έννοια του περιβάλλοντος είναι μια έννοια πολυδιάστατη και πολυσήμαντη στην οποία θα πρέπει να λαμβάνονται υπ' όψιν πολλές παράμετροι ούτως ώστε να καθίσταται σαφής ο προσδιορισμός του.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του ν. 1650/1986 ως περιβάλλον νοείται «το σύνολο των φυσικών και ανθρωπογενών παραγόντων και στοιχείων, τα οποία ευρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και αισθητικές αξίες».²

Είναι σαφές ότι ο νομοθέτης δεν αναφέρεται μόνο στο φυσικό περιβάλλον, αλλά επεκτείνεται και στο πολιτιστικό περιβάλλον. Οι δυο αυτές έννοιες προσδιορίζονται από το ν. 360/1976³:

- Ως φυσικό περιβάλλον χαρακτηρίζεται ο περιβάλλον τον άνθρωπο χερσαίος, θαλάσσιος και εναέριος χώρος, συμπεριλαμβανομένου σε αυτόν της χλωρίδος, πανίδος και λοιπών φυσικών πόρων.
- Ως πολιτιστικό περιβάλλον χαρακτηρίζονται τα στοιχεία του πολιτισμού, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από την παρέμβαση και τις σχέσεις του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Σε αυτά περιλαμβάνονται οι ιστορικοί χώροι και η καλλιτεχνική και πολιτιστική κληρονομιά της χώρας.

1.2 ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η ποιότητα της ζωής μας αλλά και αυτής των επόμενων γενεών εξαρτάται άμεσα από την προστασία του περιβάλλοντος. Είναι προφανές ότι η συνεχής οικονομική ανάπτυξη απειλεί την διαφύλαξη του περιβαλλοντικού πλούτου.

² Παναγόπουλος Ι. Θεόδωρος , «Δίκαιο Περιβάλλοντος», Δ' έκδοση αναθεωρημένη, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα 2004, σελ. 93.

³ Ν. 360/1976 «Περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»

Ως προστασία του περιβάλλοντος νοείται «το σύνολο των ενεργειών, μέτρων και έργων, τα οποία έχουν ως στόχο την πρόληψη της υποβαθμίσεως του περιβάλλοντος, την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωσή του».⁴

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι ένα ζήτημα που, στις μέρες μας, απασχολεί ιδιαίτερα τις κοινωνίες ανά την υφήλιο, καθώς είτε άμεσα είτε έμμεσα τα αποτελέσματα είναι ορατά σε κάθε σημείο του πλανήτη. Η συνέργεια πολιτικών σε διεθνές επίπεδο για μια ορθολογική πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος κρίνεται περισσότερο από ποτέ επιτακτική καθώς τα αποτελέσματα προβλέπονται οδυνηρά.

Ειδικότερα, στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει τεθεί ως άμεση προτεραιότητα η προστασία του περιβάλλοντος. Τις ενέργειές της θα τις αναλύσουμε πιο κάτω.

1.3 ΈΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

«Ο όρος αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη (sustainable development) υπερβαίνει και διαφοροποιείται από τις έννοιες της μεγέθυνσης και της ανάπτυξης, προάγει νέους προβληματισμούς που εστιάζουν στη διασφάλιση της διαγενεακής ύπαρξης των φυσικών πόρων, στην ανακοπή των αρνητικών επιβαρύνσεων στο περιβάλλον και στη δυναμική πορεία διατήρησης και βελτίωσης του οικοσυστήματος. Η διατήρηση των πόρων για τις επόμενες γενεές οριοθετεί μια κατά βάση ανθρωποκεντρική προσέγγιση, η οποία όμως σταδιακά, με ποικίλους τρόπους και σε διαφορετικό βαθμό, αναδεικνύει και άλλους παραμέτρους που σχετίζονται με το οικοσύστημα και την προστασία του (πολιτιστικούς, κοινωνικούς, ηθικούς κλπ)».⁵

«Η βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει εισαγωγή της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλα τα στάδια της παραγωγικής διαδικασίας».⁶

⁴ Παναγόπουλος Ι. Θεόδωρος , «Δίκαιο Περιβάλλοντος», Δ' έκδοση αναθεωρημένη, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα 2004, σελ. 96

⁵ Πρωτοπαπαδάκης Ε., «Οικολογική Ηθική», Σάκκουλας 2005, σελ. 12-20

⁶ Περιοδικό «Αειφόρος Ανάπτυξη», Δήλωση υφυπουργού Ανάπτυξης Α. Καλαφάτη, σελ. 3, Οκτώβριος - Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2001

Το 1987 η Διεθνής Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη διατύπωσε μέσω της έκθεσής της, γνωστή ως «Έκθεση Brundtland», την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης. Έτσι η αειφόρος ανάπτυξη ορίστηκε ως «η ανάπτυξη η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες».⁷

1.4 ΟΙ ΘΕΜΕΛΙΩΔΕΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η αειφόρος ανάπτυξη στηρίζεται σε 12 θεμελιώδεις αρχές οι οποίες επιτάσσουν αλλαγή νοοτροπίας, ηθικών αξιών νομοθετικού πλαισίου και επιστημονικής προσέγγισης, πράγματα πιθανότατα αυτονόητα όμως πάρα πολύ δύσκολα στην εφαρμογή τους. Παγιωμένες αντιλήψεις των καθημερινών ανθρώπων αλλά και συμφέροντα, συνήθως οικονομικά, εμποδίζουν τις απαραίτητες αλλαγές που χρειάζονται.

Οι 12 θεμελιώδεις αρχές είναι οι παρακάτω:

1. *«Αρχή της Δημόσιας Οικολογικής Τάξης:* Η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί ευθύνη του κράτους και δεν αφήνεται στη λειτουργία της αγοράς.
2. *Αρχή της Βιωσιμότητας:* Διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου και απαγόρευση κάθε μείωσης ή υποβάθμισης.
3. *Αρχή της Φέρουσας Ικανότητας:* Διατήρηση της σταθερής κατάστασης των οικοσυστημάτων με ανάπτυξη που βρίσκεται κάτω από τα όρια αντοχής τους.
4. *Αρχή της Υποχρεωτικής Αποκατάστασης διαταραχθέντων οικοσυστημάτων:* Αποκατάσταση του απολεσθέντος φυσικού κεφαλαίου.
5. *Αρχή της Βιοποικιλότητας:* Διατήρηση της βιοποικιλότητας που θεωρείται κριτήριο και παράγοντας ευρωστίας των οικοσυστημάτων

⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2001) 31, 24 Ιανουαρίου 2001

6. *Αρχή της κοινής φυσικής κληρονομιάς:* Τα κοινά φυσικά αγαθά δεν επιτρέπεται να ιδιοποιηθούν και η κοινή χρήση τους να περιορισθεί ή να καταργηθεί.
7. *Αρχή της Ήπιας Ανάπτυξης των Ευπαθών Οικοσυστημάτων:* Στα ευπαθή οικοσυστήματα (δάση, ακτές, βουνά, μικρά νησιά, τοποθεσίες φυσικού κάλους) επιτρέπεται «ήπια» ανάπτυξη που ορίζεται κατά περίπτωση, ώστε να μην επιβαρύνει το περιβάλλον υπέρμετρα.
8. *Αρχή της Χωρονομιάς:* Επιβάλλεται ο συνολικός σχεδιασμός και χωροταξικός σχεδιασμός των δραστηριοτήτων, ώστε να εξασφαλίζεται η διατήρηση της φέρουσας ικανότητας των οικοσυστημάτων.
9. *Αρχή της Πολιτιστικής Κληρονομιάς:* Διατήρηση των σπουδαιότερων πολιτιστικών στοιχείων (μνημεία, αρχιτεκτονικά σύνολα, τόποι).
10. *Αρχή του Βιώσιμου Αστικού Περιβάλλοντος:* Διατήρηση της ποιότητας ζωής στις πόλεις και αναχαίτιση της ανάπτυξης μεγα-+ 11. 5 πόλεων.
12. *Αρχή προστασίας του Φυσικού Κάλλους:* Διατήρηση και προστασία του τοπίου με παρεμβάσεις που δεν το αλλοιώνουν.
13. *Αρχή της Οικολογικής Συνείδησης:* Καθιέρωση της οικολογικής συνείδησης των πολιτών που είναι και οι προστάτες του περιβάλλοντος». ⁸

1.5 ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

Οι οικονομικοκοινωνικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν με τη ραγδαία αύξηση της βιομηχανίας, επηρέασαν τη διαμόρφωση πολιτικών σε διεθνές επίπεδο, με μια νέα αντίληψη στο μοντέλο ανάπτυξης και μάλιστα αρκετά νωρίς.

⁸ Δεκλέρης Μ., «Ο Δωδεκάλογος του Περιβάλλοντος», Σάκκουλας 1996, σελ. 17-18

1.5.1 Η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΗΣ ΣΤΟΚΧΟΛΜΗΣ (1972)

Αφετηρία για την εισαγωγή της περιβαλλοντικής διάστασης στην παραγωγική διαδικασία, σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο, υπήρξε η «Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης» το 1972, στην οποία έλαβαν μέρος 113 εθνικές αντιπροσωπείες και «οριοθετήθηκαν τα δικαιώματα των ανθρωπίνων κοινωνιών και των πολιτών τους σε ένα υγιές, παραγωγικό περιβάλλον».⁹

Από τη συνδιάσκεψη προέκυψε το Σχέδιο Δράσης ενώ δημιουργήθηκε το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (1972). Ακολούθησαν και επόμενα Σχέδια Δράσης στα οποία περιλαμβάνονται τα στοιχεία της περιβαλλοντικής εκτίμησης, της περιβαλλοντικής διαχείρισης καθώς και «υποστηρικτικά μέσα».¹⁰ Το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον θέλησε να εισάγει τη διάσταση του περιβάλλοντος και της περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης στη διεθνή νομοθεσία καθώς και στην δημιουργία μιας αυτόνομης περιβαλλοντικής στρατηγικής.¹¹

1.5.2 Η ΈΚΘΕΣΗ BRUNDLAND (1987)

Μια από τις σημαντικότερες προσπάθειες για την προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την ανάπτυξη έλαβε χώρα το 1987 από τα Ηνωμένα Έθνη και πρόκειται για τη δημοσίευση της Έκθεσης «Το Κοινό μας Μέλλον» (Our Common Future) που συνέταξε η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (WCED) . Πρόκειται για την «Έκθεση Brundtland»¹² όπως είναι ευρύτερα γνωστή από την Πρόεδρο της Επιτροπής Dr. Gro Harlem Brundtland. Η Έκθεση της Παγκόσμιας Επιτροπής για το

⁹ Hurrell Andr. and Kingsbury B., «The International Politics of the Environment: An Introduction» in Hurrell and Kingsbury B., «The International Politics of the Environment», Clarendon Press, Oxford 1992, pp. 13-15

¹⁰ Τσάλτας Γ., «Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο ανάπτυξη», Αθήνα 2002, σελ. 75-95

¹¹ www.unep.org

¹² Γρηγορίου Π., Σαμιώτης Γ., Τσάλτας Γ., «Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio De Janeiro) για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Νομική και θεσμική διάσταση», Αθήνα 1993, σελ.30-33

Περιβάλλον και την Ανάπτυξη είναι ένα μακροσκελές πολιτικό κείμενο το οποίο χαρακτηρίστηκε ως «το πλέον σημαντικό ντοκουμέντο της δεκαετίας του '80 για το μέλλον του κόσμου».

Στην έκθεση αυτή αναφέρεται για πρώτη φορά ο όρος «αειφόρος ανάπτυξη» ο οποίος ορίζεται ως εξής: «Αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να υπονομεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Εμπεριέχει δύο έννοιες κλειδιά¹³:

- Η έννοια των «αναγκών» και συγκεκριμένα τις ουσιαστικές ανάγκες των φτωχών του κόσμου, στις οποίες πρέπει να μπει προτεραιότητα.
- Η ιδέα των περιορισμών που θέτει η τεχνολογία και η κοινωνική οργάνωση στις δυνατότητες του περιβάλλοντος να καλύψει τις σημερινές και μελλοντικές ανάγκες.»

Ο στόχος της επιτροπής ήταν να επανεξετάσει τα σημαντικά προβλήματα του περιβάλλοντος και της ανάπτυξης στον πλανήτη και να διαμορφώσει πραγματοποιήσιμες προτάσεις για την επίλυσή τους, ώστε η ανθρώπινη πρόοδος να είναι βιώσιμη μέσα από την ανάπτυξη χωρίς όμως να καταστρέφονται οι φυσικοί πόροι των μελλοντικών γενεών.

Η «Our Common Future» τονίζει ότι ήρθε η ώρα για ένα πάντρεμα της οικονομίας με την οικολογία, έτσι ώστε οι κυβερνήσεις και οι άνθρωποι να αναλάβουν την ευθύνη όχι μόνο για την περιβαλλοντική ζημιά, αλλά και για τις πολιτικές που φέρνουν αυτή την ζημιά. Μερικές από τις πολιτικές αυτές απειλούν την επιβίωση του ανθρώπου. Μπορούν να αλλάξουν αν ληφθεί άμεση δράση.

«Το βιοτικό επίπεδο που ξεπερνάει τη βασική επιβίωση είναι βιώσιμο μόνο όταν το επίπεδο κατανάλωσης παντού λαμβάνει υπόψιν την μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα. Όμως πολλοί από εμάς σήμερα ζούμε πέρα από τις οικολογικές δυνατότητες του πλανήτη, όπως παραδείγματος χάριν, στην κατανάλωση ενέργειας. Οι αντιληπτές ανάγκες διαμορφώνονται κοινωνικά και πολιτιστικά.

¹³ Our Common Future, σελ. 43

Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί την προώθηση αρχών που ενθαρρύνουν επίπεδα κατανάλωσης που είναι μέσα στα όρια των οικολογικά δυνατών.»¹⁴

Η Έκθεση περιέχει ένα γενικό εισαγωγικό μέρος και περαιτέρω το κυρίως μέρος της εργασίας αποτελείται από τρία τμήματα.

Το πρώτο μέρος, με τίτλο «Κοινά Ενδιαφέροντα», περιέχει εκτιμήσεις και προτάσεις σε σχέση με τη σαφώς διαγραφόμενη προοπτική περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής κρίσης, με την τεκμηρίωση της πρότασης για αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη και με την ανάλυση του ρόλου της παγκόσμιας οικονομίας.

Το δεύτερο μέρος, με τίτλο «Κοινές Προκλήσεις», περιέχει την προσέγγιση βασικών θεμάτων που, κατά την Επιτροπή, αποτελούν τις σημαντικότερες παραμέτρους για την υλοποίηση του στόχου της αυτοσυντηρούμενης ανάπτυξης. Συγκεκριμένα η θεματολογία του δεύτερου μέρους αναφέρεται στα εξής ζητήματα: πληθυσμιακό, επάρκεια τροφίμων, προστασία ειδών και οικοσυστημάτων, ενεργειακό, βιομηχανία και αστικές συγκεντρώσεις.

Στο τελευταίο μέρος της Έκθεσης, με τίτλο «Κοινές Προσπάθειες», προσεγγίζονται τα θέματα της ειρήνης και της ασφάλειας, της διαχείρισης των εκτός εθνικής δικαιοδοσίας χώρων και φυσικών πόρων («commons») και τέλος διατυπώνονται προτάσεις για θεσμικές και νομικές αλλαγές με στόχο την κοινή δράση.

Επίσης στο Παράρτημα 1 της Έκθεσης περιέχεται περίληψη νομικών αρχών για περιβαλλοντική προστασία και αυτοσυντηρούμενη ανάπτυξη. Ειδικότερα διευκρινίζεται ότι η Επιτροπή Brundtland δεν θεωρεί την Έκθεση ως πρόβλεψη οικολογικής κατάρρευσης αλλά προσβλέπει σε μια νέα εποχή οικονομικής ανάπτυξης που θα βασίζεται σε πολιτικές στήριξης και επέκτασης του περιβαλλοντικού υπόβαθρου.

¹⁴ Our Common Future, σελ. 44

1.5.3 ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΡΙΟ ΝΤΕ ΤΖΑΝΕΙΡΟ (Earth Summit) ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Επόμενος σταθμός στην εξέλιξη της προστασίας του περιβάλλοντος σε διεθνές επίπεδο αποτέλεσε η «Συνδιάσκεψη του Ρίο Ντε Τζανέιρο για το περιβάλλον και την ανάπτυξη από τις 3-14 Ιουνίου 1992. Αιτία της μεγάλης αυτής συνάντησης δεν ήταν μόνο ο εορτασμός της συμπλήρωσης εικοσαετίας από τη Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης αλλά η εκδήλωση ενδιαφέροντος για την ανάπτυξη αποτελεσματικών διαδικασιών προστασίας του περιβάλλοντος. Για τον λόγο αυτό στη Συνδιάσκεψη του Ρίο συμμετείχαν εκπρόσωποι της πολιτικής εξουσίας, μη κυβερνητικών οργανώσεων αλλά και επιστημονικών φορέων.

Η Συνδιάσκεψη του ΟΗΕ για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, μετά από πρόταση της Βραζιλίας, υιοθέτησε με σχετική απόφαση (resolution):

- α) τη Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη
- β) τον Οδηγό 21 (Agenda 21) και
- γ) τη Δήλωση Αρχών για τη Διαχείριση, Διατήρηση και Αυτοσυντηρούμενη Ανάπτυξη των Δασών Όλων των Τύπων.

Πρόκειται για νομικά κείμενα μη δεσμευτικού χαρακτήρα (soft law) τα οποία υιοθετήθηκαν με consensus από τη Συνδιάσκεψη και σύμφωνα με τη σχετική απόφαση έπρεπε περαιτέρω να προωθηθούν στην επόμενη τακτική σύνοδο του ΟΗΕ για ανάλογη διαδικασία αποδοχής τους.¹⁵

Εκτός από τα προαναφερθέντα κείμενα τέθηκαν για υπογραφή και δυο Συμβάσεις δεσμευτικού χαρακτήρα (hard law). Πρόκειται για τη «Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα» και τη «Σύμβαση Πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος». Ωστόσο η πρώτη δεν υπογράφηκε από τις ΗΠΑ.

¹⁵ Μυλόπουλος Γ., «Από την προστασία του περιβάλλοντος στην αειφόρο περιβαλλοντική διαχείριση», 1996, σελ. 12-13

Επιπλέον , ελήφθησαν αποφάσεις που αφορούσαν τις παρακάτω δράσεις:¹⁶

- Ανάπτυξη των «ανθρωπίνων δυνατοτήτων-παρεμβάσεων» και στην ενίσχυση των θεσμών στις αναπτυσσόμενες και λιγότερο αναπτυσσόμενες χώρες, ώστε να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις της Agenda 21,
- Άμεση δρομολόγηση διαδικασιών διαπραγμάτευσης της Σύμβασης για την ερημοποίηση,
- Εκτίμηση του προβλήματος της υπερεκμετάλλευσης των βιολογικών πόρων της ανοικτής θάλασσας και ειδικότερα των ειδών μακράς αποδημίας καθώς και αλιευμάτων που κινούνται σε επαφή με το βυθό.

1.5.3.1 Η AGENDA 21

Πρόκειται για ένα, τόσο κατανοητό όσο και δυναμικό, Πρόγραμμα Δράσης για υιοθέτηση και υλοποίηση από τις κυβερνήσεις της UNCED. Προβλέπει δράση σε όλους τους τομείς της διαρκούς ανάπτυξης που αφορά τον Πλανήτη, από την ημέρα υιοθέτησής του μέχρι τον 21ο αιώνα.

Ο Οδηγός 21 αποτελεί ένα ιστορικό ήδη, όσο και μνημειώδες, τεχνοκρατικό κείμενο, με έντονη την πολιτική διάσταση όλων των προβλημάτων που αντιμετωπίζει στα πλαίσια δρομολόγησης μέτρων για την επίλυση τους.

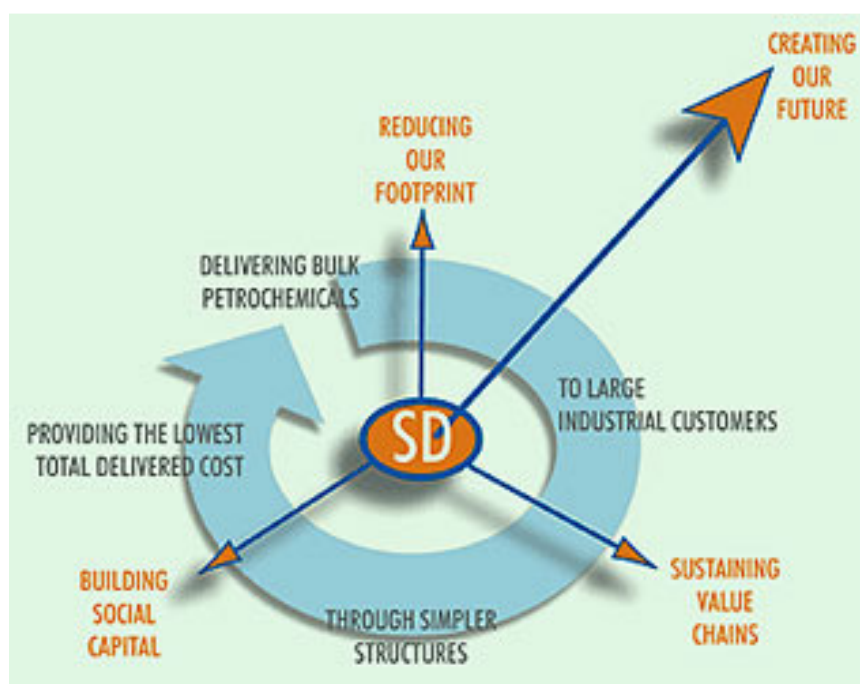
Τα 40 κεφάλαιά της χωρίζονται σε ένα περιεκτικό σε έννοιες προοίμιο και τέσσερις μεγάλες ενότητες, μέσα από τις οποίες επιχειρείται ο συνδυασμός της ίσης και παράλληλης εξέλιξης όλων των συνιστωσών και παραμέτρων του αναπτυξιακού φαινομένου.

Βασικό συστατικό στοιχείο της Agenda 21 ήταν η ανάδειξη της τοπικής αυτοδιοίκησης ως πρωταρχικής σημασίας παράγοντα για την εφαρμογή περιβαλλοντικής πολιτικής καθώς και των στόχων που προκύπτουν σε

¹⁶ Γρηγορίου Π., Σαμιώτης Γ., Τσάλτας Γ., «Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio De Janeiro) για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Νομική και θεσμική διάσταση. Παράρτημα: Τα νομικά κείμενα της Συνδιάσκεψης», Αθήνα 1993

διεθνές επίπεδο. Η συμμετοχή των πολιτών κρίθηκε σημαντική στην επίτευξη στόχων όπως:¹⁷

- Η ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας για τα θέματα της αειφόρου ανάπτυξης.
- Η συνειδητοποίηση ότι υπάρχει άμεση και αμφίδρομη σχέση μεταξύ του τοπικού και του οικουμενικού γίνεσθαι.
- Η συμμετοχή στην διαμόρφωση προτάσεων για την διασφάλιση της ποιότητας ζωής για της μελλοντικές γενεές.
- Η συμμετοχή στην διαμόρφωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των άμεσων προβλημάτων (συγκοινωνιακών, κοινωνικών, πολιτιστικών, ενεργειακών, κ.α).
- Η συμμετοχή στην διαμόρφωση προτάσεων πολεοδομική, οικιστική, χωροταξική και στρατηγική ανάπτυξη του τόπου διαμονής.

Πηγή: <http://www.agenda21.gr/21europe.htm>

¹⁷ <http://www.agenda21.gr/21europe.htm>

1.5.4 Η ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΣΤΟ ΓΙΟΧΑΝΕΣΜΠΟΥΡΓΚ. ΡΙΟ + 10 ΧΡΟΝΙΑ

Δέκα χρόνια μετά τη Συνδιάσκεψη του Ρίο πραγματοποιήθηκε η επόμενη διεθνής συνάντηση τον Σεπτέμβριο του 2002 στο Γιοχάνεσμπουργκ. Θέμα ήταν η πορεία των συμφωνηθέντων της συνάντησης του Ρίο καθώς και τα νέα δεδομένα που υπήρχαν σε αυτό το εύλογο χρονικό διάστημα.

Η Συνδιάσκεψη αφορούσε τους τρεις πυλώνες της Αειφόρου Ανάπτυξης:¹⁸

- Την προστασία του περιβάλλοντος.
- Την κοινωνική συνοχή.
- Την οικονομική ανάπτυξη.

Πρωταγωνιστικό ρόλο στην προσπάθεια αυτή διαδραματίζουν οι άνθρωποι είτε ατομικά είτε δρώντας σε ομάδες. «Οι κυβερνήσεις δεν μπορούν με ιεραρχικές και αυστηρές δράσεις και κανονιστική νομοθεσία να συνδράμουν και να ικανοποιήσουν τους στόχους και σκοπούς της αειφορίας, αν δεν δραστηριοποιηθεί κάθε άτομο χωριστά».¹⁹

Οι προσπάθειες επικεντρώθηκαν στις λεγόμενες «δέκα πληγές» του πλανήτη και ήταν οι εξής: Το δημογραφικό, η φτώχεια, η υπερεκμετάλλευση των πηγών, το κλίμα, η αποψίλωση των δασών, το όζον, το νερό, η εξαφάνιση των ζώων, η διάβρωση των εδαφών και η εξάντληση του θαλάσσιου πλούτου.²⁰

Η αντιπαράθεση των απόψεων υπήρξε εντονότερη από κάθε άλλη φορά. Η συγκεκριμένη διάσκεψη, παρά τους σοβαρούς τομείς που ασχολήθηκε, κατέληξε σε μη δεσμευτικές αποφάσεις στις οποίες κυριάρχησε η αοριστολογία και οι γενικότητες.

¹⁸ www.minpress.gr/minpress/scriptpage.html?id=2579707

¹⁹ Michaelis P., Stahler F., «Recent policy issues in environmental and resource economics», Physica-Verlag, 1998, pp.103-119

²⁰ Η ανάλυση της επίτευξης των παραπάνω στόχων βρίσκεται στην ιστοσελίδα www.physics4u.gr/articles/2002/worldsummit.html

2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ – ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΤΟΥ ΜΑΑΣΤΡΙΧΤ ΣΤΟ 6^Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ενσωματώσει από πολύ νωρίς κοινές στρατηγικές με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος σε συνδυασμό με την αναπτυξιακή της πορεία. Ήδη, από τη Διακήρυξη του Ρίο το 1992, υπήρξε δέσμευση εκπόνησης αειφορικών στρατηγικών, αφού η Ε.Ε. συνυπέγραψε την παρούσα Διακήρυξη. Όμως ο πρώτος βηματισμός είχε γίνει από το 1968 με τη συνάντηση για «το μέλλον της ανθρωπότητας σε σχέση με το περιβάλλον», γνωστή ως club της Ρώμης²¹. Η Συνθήκη της Ρώμης περιελάμβανε ένα προοίμιο για τη βελτίωση της ζωής και των συνθηκών εργασίας, απαιτώντας αρμονική ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, ισόρροπη οικονομική μεγέθυνση καθώς και διεξαγωγή του εμπορίου υπό συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις²². Με αυτά τα δεδομένα, στα πλαίσια της τότε ΕΟΚ, ακολούθησαν τέσσερα σχέδια δράσης μέχρι το 1992. Υπάρχουν άλλα δυο σχέδια δράσης που φτάνουν μέχρι τις μέρες στα οποία θα αναφερθούμε αναλυτικότερα σε επόμενα κεφάλαια.

2.1 ΤΟ ΠΕΜΠΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ «ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΙΑ».

Με την υπογραφή της Συνθήκης του Μάαστριχτ το 1992, εισάγεται και τυπικά, ως μια από τις κυριότερες πολιτικές της ΕΕ, η περιβαλλοντική πολιτική. Ο μέχρι πρότινος στόχος της οικονομικής ανάπτυξης αντικαθίσταται με εκείνον της αειφόρου ανάπτυξης.

Η ΕΕ, αμέσως μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και συνεπής στις δεσμεύσεις της Συνδιάσκεψης του Ο.Η.Ε. για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992, εκπόνησε το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης (1992-2002) στο οποίο η αειφόρος

²¹ Οδηγία 67/548

²² Birnie W. P. and Boyle E. A., «International law and the environment», Clarendon Press, Oxford 1992, pp.65-69

ανάπτυξη αναδεικνύεται ως το μόνο βιώσιμο κοινωνικό-οικονομικό μοντέλο για την ανάπτυξη εντός της ΕΕ.

«Το 5^ο Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον αποτέλεσε την πρώτη δέσμευση της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη. Μπορεί να εξεταστεί υπό το πρίσμα 5 επιδιώξεων:

1. Στρατηγικές για επτά περιβαλλοντικά ζητήματα προτεραιότητας: αλλαγή κλίματος, όξυνση, βιοποικιλότητα, ύδατα, αστικό περιβάλλον, παράκτιες ζώνες και απόβλητα, διαχείριση κινδύνων και ατυχημάτων.
2. Τομείς στόχου, στους οποίους θα πρέπει να ενταχθεί ο περιβαλλοντικός προβληματισμός (βιομηχανία, ενέργεια, μεταφορές, γεωργία, τουρισμός).
3. Διεύρυνση του φάσματος των μέσων.
4. Ενημέρωση, διαφάνεια στην προσέγγιση και ανάπτυξης της έννοιας του επιμερισμού της ευθύνης.
5. Διεθνής διάσταση που αντικατόπτριζε τα πλανητικά ζητήματα και την Συνδιάσκεψη του Ρίο».²³

Επίσης διαφοροποιείται από τα προηγούμενα προγράμματα δράσης αφού²⁴:

- Εστιάζεται στις δραστηριότητες που δύναται να βλάψουν καθ' οιονδήποτε τρόπο το περιβάλλον, αντί να αναμένει να προκύψουν τα πρώτα προβλήματα,
- Επιχειρεί να προωθήσει και να επισπεύσει αλλαγές στις τάσεις και πρακτικές οι οποίες είναι καταστροφικές για το περιβάλλον, άρα και να εξασφαλίσει την κοινωνικό-οικονομική ευημερία για το παρόν και το μέλλον,
- Αποβλέπει στην αλλαγή της κοινωνικής συμπεριφοράς μέσω της πληρέστερης δυνατής συμμετοχής σύμφωνα με το πνεύμα της κοινής

²³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Σφαιρική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, στόχος η αειφορία», Βρυξέλλες 24/11/1999, COM (1999) 543 τελικό, σελ. 5

²⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ XI για την ποιότητα ζωής, «Στόχος η αειφορία. Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη», Βρυξέλλες 1993

ευθύνης, όλης της κοινωνίας, στους οποίους περιλαμβάνεται και η δημόσια διοίκηση και οι ιδιωτικές επιχειρήσεις και το ευρύ κοινό,

- Επιδιώκει τον επιμερισμό ευθυνών μέσω της διεύρυνσης των μέσων τα οποία χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα για την επίλυση συγκεκριμένων προβλημάτων που προκύπτουν.

Για το συγκεκριμένο πρόγραμμα θα μπορούσαμε να πούμε ότι έθεσε σημαντικές παραμέτρους στον δρόμο της στρατηγικής για την αειφορία που δεν είχαν μέχρι τότε αναφερθεί και ληφθεί υπ'όψιν. Όμως η πρόοδος στην κατεύθυνση αυτή θεωρείται μάλλον περιορισμένη, για τον λόγο ότι δεν υπήρξε σαφής αναγνώριση δεσμεύσεων από τα κράτη-μέλη και τους ενδιαφερόμενους αλλά ούτε και επαρκής εξοικείωση των άλλων τομέων με το πρόγραμμα.

2.2 ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ – ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΡΝΤΙΦ

Με τη συμπερίληψη στη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997, νέου άρθρου για την ενσωμάτωση, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λουξεμβούργου (Δεκέμβριος 1997), τόνισε την πεποίθησή του ότι, οι απαιτήσεις για την προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να ενσωματωθούν στις Κοινοτικές πολιτικές και δραστηριότητες, ειδικότερα με σκοπό την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και ζήτησε από την Επιτροπή να υποβάλει στρατηγική, πριν από τη συνεδρίαση του Ιουνίου 1998, για την επίτευξη του στόχου αυτού.

Με την Ανακοίνωσή της η Επιτροπή ανταποκρίθηκε δίνοντας έμφαση στις δράσεις που απαιτούνταν προκειμένου να επιτευχθούν συγκεκριμένα βήματα προς την περιβαλλοντική ενσωμάτωση. Οι καθοδηγητικές γραμμές περιελάμβαναν:²⁵

²⁵ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(98)333, «Συνεργασία στην υπηρεσία της ολοκλήρωσης - Μια στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλους τους τομείς πολιτικής και δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης», 27 Ιουνίου 1997

- τη δέσμευση της Επιτροπής να διασφαλίσει ότι οι βασικές πολιτικές πρωτοβουλίες θα ενσωμάτωναν περιβαλλοντικές ανησυχίες με την εισαγωγή ενός λεπτομερούς μηχανισμού περιβαλλοντικής εκτίμησης,
- τη δέσμευση της Επιτροπής να αναθεωρεί τις πολιτικές της Ε.Ε. και να ετοιμάζει στρατηγικές για δράσεις στους βασικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού δεικτών απόδοσης της πολιτικής της και ενδεικτικών στόχων,
- τη δέσμευση του Συμβουλίου να προσδιορίσει τις δράσεις προτεραιότητας στις οποίες να ενσωματωθούν περιβαλλοντικές απαιτήσεις και αποτελεσματικοί μηχανισμοί για την παρακολούθηση της εφαρμογής της στρατηγικής,
- τη δέσμευση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου να προβαίνει σε περιοδικές αναθεωρήσεις της περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης σε βασικές πολιτικές.

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Κάρντιφ (1998), αναγνωρίστηκε η ανάγκη ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές. Προκειμένου να καθοριστούν αυτές οι στρατηγικές ανά τομέα συγκεντρώθηκαν και υπουργοί από διάφορους τομείς (μεταφορών, αγροτικής ανάπτυξης, οικονομικών κ.ά.), ούτως ώστε να συντάξουν σχετικές εκθέσεις προώθησής τους.

Επί της συγκεκριμένης διαδικασίας η έλλειψη σαφών στόχων και χρονοδιαγραμμάτων θεωρείται ένα από τα κυριότερα μειονεκτήματα.

2.3 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΟΝΑΣ (2000)

Έχοντας πραγματοποιηθεί σημαντική πρόοδος στο πλαίσιο της οικονομικής ένωσης με την εισαγωγή κοινού νομίσματος καθώς και η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, υιοθετήθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Μάρτιο του 2000 η «Στρατηγική της Λισσαβόνας», μια αρχικά οικονομική διαδικασία η

οποία όμως προώθησε την καινοτομία με στόχο την ενίσχυση της απασχόλησης, την οικονομική μεταρρύθμιση και την κοινωνική συνοχή.

Βασικός στόχος της Στρατηγικής της Λισσαβόνας είναι να *«καταστεί η Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία της γνώσης ανά την υφήλιο, ικανή για αειφόρο οικονομική ανάπτυξη με περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας και με μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή»*.

Η Στρατηγική βασίστηκε στις αρχές της οικονομικής και κοινωνικής ανανέωσης με τους παρακάτω στόχους:

1. Επίτευξη πλήρους απασχόλησης μέσω της αύξησης των συνολικών ποσοστών απασχόλησης στο 70% μέχρι το 2010,
2. Κατάκτηση των υψηλότερων στον κόσμο επιπέδων παραγωγικότητας,
3. Αντιμετώπιση των προκλήσεων της κοινωνίας της πληροφορίας,
4. Δημιουργία ενός ευρωπαϊκού χώρου έρευνας
5. Δημιουργία φιλικού περιβάλλοντος για τη σύσταση και ανάπτυξη καινοτόμων επιχειρήσεων,
6. Εκσυγχρονισμός των συστημάτων κοινωνικής προστασίας.»²⁶

Παρατηρούμε ότι η προσέγγιση σε αυτή τη φάση υπάρχει μια προτεραιότητα προς την οικονομία της αγοράς με απώτερο σκοπό την κοινωνική συνοχή, η οποία, εξαιτίας του παγκόσμιου ανταγωνισμού τίθεται σε κίνδυνο. Η διαμόρφωση των πολιτικών θα πρέπει να λαμβάνει υπ'όψιν τον συνεχώς αυξανόμενο διεθνή ανταγωνισμό σε ένα οικονομικό περιβάλλον που διαρκώς μεταλλάσσεται. Συνεπώς, η αειφόρος ανάπτυξη υφίσταται ως έννοια αλλά λόγω των διεθνών εξελίξεων θα λέγαμε πως περνά σε «δεύτερη μοίρα».

2.4 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΓΚΕΤΕΜΠΟΡΓΚ (2001)

Το κενό που δημιουργήθηκε κατά τη Σύνοδο Κορυφής της Λισσαβόνας ήρθε να συμπληρωθεί ένα χρόνο αργότερα. Η κρίσιμη καμπή στη διαδικασία

²⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Διαρθρωτικές πολιτικές και ευρωπαϊκές περιφέρειες, ανταγωνιστικότητα, αειφόρος ανάπτυξη και συνοχή στην Ευρώπη από τη Λισσαβόνα στο Γκέτεμποργκ», σελ. 67

περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης πραγματοποιήθηκε το 2001 από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Γκέτεμποργκ, με την υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη και την ανακοίνωση «Αειφόρος Ευρώπη για Έναν Καλύτερο Κόσμο: η Στρατηγική Αειφόρου Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης»,²⁷ με την προσθήκη ενός τρίτου, περιβαλλοντικού πυλώνα, στη Στρατηγική της Λισσαβόνας. Έτσι η οικονομική ανάπτυξη και η κοινωνική συνοχή πρέπει τώρα να προωθηθούν παράλληλα με την προστασία του περιβάλλοντος.

Σε αυτό το νέο πολιτικό πλαίσιο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο κάλεσε τα επιμέρους Συμβούλια να οριστικοποιήσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις στρατηγικές για την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος σε όλες τις σχετικές Κοινοτικές πολιτικές, με σκοπό να εφαρμοστούν το συντομότερο δυνατό. Οι στρατηγικές ενσωμάτωσης κάθε τομέα που αναπτύσσονται κάτω από το Κάρντιφ, είναι επομένως, ένας από τους τρόπους για την εφαρμογή των περιβαλλοντικών στόχων της Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Τρία είναι τα στοιχεία που συνθέτουν τη Στρατηγική της ΕΕ για τη βιώσιμη ανάπτυξη:

- «Συντονισμένη ανάπτυξη όλων των κοινών πολιτικών που αφορούν τις οικονομικές, τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές πτυχές της ανάπτυξης, οι οποίες πρέπει να έχουν ως βασικό στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη,
- Μια δέσμη στόχων προτεραιότητας για τον περιορισμό της αλλαγής του κλίματος και την αύξηση της χρήσης καθαρών πηγών ενέργειας, τον περιορισμό των κινδύνων για τη δημόσια υγεία, την διαχείριση των φυσικών πόρων με πιο υπεύθυνο τρόπο, τη βελτίωση των συστημάτων μεταφορών και την καλύτερη διαχείριση του εδάφους,
- Μέτρα εφαρμογής και παρακολούθησης της στρατηγικής σε κάθε εαρινή σύνοδο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (διαδικασία Κάρντιφ που ξεκίνησε το 1998).»²⁸

²⁷ COM(2001)264 final

²⁸ Μούσης Νίκος, «Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική, 11^η αναθεωρημένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003, σελ.328

Στο Λάακεν, το Δεκέμβριο του 2001, επιβεβαιώθηκε η ανάγκη μετάβασης από το στάδιο του σχεδιασμού στο στάδιο της εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής, ενώ κλήθηκαν οι χώρες μέλη να διατυπώσουν τη δική τους Εθνική Στρατηγική Βιώσιμης Ανάπτυξης μέσα από μια διαδικασία ευρείας ανταλλαγής απόψεων και επίτευξης πολιτικών συναινέσεων.

2.5 ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ (2002)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης (15-16 Μαρτίου 2002) υιοθέτησε την εξωτερική διάσταση της Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη, ενόψει της Παγκόσμιας Διάσκεψης για την Αειφόρο Ανάπτυξη του Γιοχάνεσμπουργκ. Πρόθεση ήταν να αναλάβει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες σε παγκόσμιο επίπεδο λόγω του ιδιαίτερου ρόλου που κατέχει η ΕΕ τόσο σε εμπορικό όσο και σε χρηματοδοτικό επίπεδο. Οι προτεραιότητες για δράση που δόθηκαν ήταν οι εξής:

1. Τιθάσευση της παγκοσμιοποίησης: εμπόριο για αειφόρο ανάπτυξη.
 - «στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), καλύτερη ενσωμάτωση των αναπτυσσόμενων χωρών στην παγκόσμια οικονομία
 - υποστήριξη των προσπάθειών των αναπτυσσόμενων χωρών να ενσωματωθούν στο παγκόσμιο εμπορικό σύστημα·
 - τροποποίηση του συστήματος γενικευμένων προτιμήσεων λαμβάνοντας υπόψη την αειφόρο ανάπτυξη·
 - ενσωμάτωση της αειφόρου ανάπτυξης στις διμερείς και περιφερειακές συμφωνίες
 - μείωση της αδιαφάνειας στη χρησιμοποίηση του διεθνούς χρηματοδοτικού συστήματος και θέσπιση αποτελεσματικότερης κανονιστικής ρύθμισής του
 - ενθάρρυνση των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων να αναλάβουν την κοινωνική τους ευθύνη

- υποστήριξη στενότερης συνεργασίας μεταξύ ΠΟΕ και διεθνών περιβαλλοντικών οργανισμών.

2. Καταπολέμηση της φτώχειας και προώθηση της κοινωνικής ανάπτυξης.

- προσανατολισμός της πολιτικής για την ανάπτυξη που ασκεί η Ευρωπαϊκή Ένωση προς τη μείωση της φτώχειας
- καταβολή προσπάθειών ώστε οι πολιτικές της Ένωσης να συμβάλουν στην καταπολέμηση της πείνας
- ενσωμάτωση των πτυχών της διανομής και εξυγίανσης του ύδατος στις πολιτικές υγείας και εκπαίδευσης
- ενσωμάτωση του ζητήματος της ισότητας των φύλων στις πολιτικές της Ένωσης·
- μεγαλύτερη επένδυση στους τομείς της υγείας, της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και των λοιμωδών νόσων·
- προώθηση της έρευνας που αφορά την αειφόρο ανάπτυξη.

3. Αειφόρος διαχείριση των φυσικών και περιβαλλοντικών πόρων

- κατά την παγκόσμια διάσκεψη κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ, δρομολόγηση πρωτοβουλίας για την αειφόρο διαχείριση των υδάτινων πόρων
- δρομολόγηση πρωτοβουλίας για τη συνεργασία στους τομείς της ενέργειας και της ανάπτυξης
- προώθηση της εφαρμογής των διεθνών περιβαλλοντικών συμφωνιών
- μερική ανασύσταση του παγκόσμιου ταμείου για την προστασία του περιβάλλοντος
- κατάρτιση προγράμματος δράσης για την αντιμετώπιση της παράνομης εκμετάλλευσης των δασών
- επένδυση σε αειφόρα μέσα δράσης
- προώθηση της αειφόρου εκμετάλλευσης των αλιευτικών πόρων
- ενασχόληση με την πρόληψη των φυσικών καταστροφών
- επέκταση του συστήματος παγκόσμιας επιτήρησης του περιβάλλοντος και της ασφάλειας (GMES) στις αναπτυσσόμενες χώρες.

4. Βελτίωση της συνοχής των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης .

- θέσπιση συστήματος ανάλυσης της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής επίπτωσης όλων των μεγάλων πολιτικών προτάσεων της Ένωσης
- εξακολούθηση της διαδικασίας προσαρμογής των πολιτικών στους στόχους της αειφόρου ανάπτυξης
- υπογραφή του πρωτοκόλλου των Ηνωμένων Εθνών κατά του εμπορίου και της παράνομης κατασκευής όπλων
- καταπολέμηση των αρνητικών επιπτώσεων της μετανάστευσης.

5. Καλύτερη διακυβέρνηση σε όλα τα επίπεδα.

- ενίσχυση των δημόσιων οργάνων και της κοινωνίας των πολιτών στις αναπτυσσόμενες χώρες
- ενίσχυση του αγώνα κατά της διαφθοράς
- λήψη μέτρων ώστε να τηρούνται οι θεμελιώδεις νόρμες εργασίας
- κατά τη συνάντηση κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ, ενθάρρυνση της έγκρισης αποφάσεων που βελτιώνουν τη διακυβέρνηση σε παγκόσμιο επίπεδο
- ενίσχυση της καταπολέμησης των διακρίσεων κατά των γυναικών.

6. Χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης.

- προώθηση του στόχου για δημόσια χρηματοδότηση της ανάπτυξης ανερχόμενη σε 0,7% του ΑΕγχΠ (ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος) καθώς και, ως ενδιάμεσος στόχος, σε 0,33% του ΑΕγχΠ τουλάχιστον για όλες τις χώρες της Ένωσης από το 2006
- ελάφρυνση του χρέους των υπερχρεωμένων φτωχών χωρών

- συμμετοχή στη συζήτηση για τη δυνατότητα να προσφέρουν τα κράτη παγκόσμια δημόσια αγαθά»²⁹.

Δυστυχώς, μέχρι και στις μέρες μας, πολλές από αυτές τις δράσεις παραμένουν ζητούμενα.

2.6 Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ **ΑΝΑΠΤΥΞΗ (2006)**

«Ολοκληρώνοντας την επανεξέταση της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη που ξεκίνησε η Επιτροπή το 2004 και με βάση την ανακοίνωση της Επιτροπής «Σχετικά με την επανεξέταση της στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη - Πλαίσιο δράσης» του Δεκεμβρίου 2005 καθώς και τις συνεισφορές του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής και άλλων, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε μια φιλόδοξη και σφαιρική ανανεωμένη στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη στη διευρυμένη ΕΕ, η οποία βασίζεται στην στρατηγική που θεσπίστηκε το 2001.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο τον Ιούνιο του 2005 ενέκρινε δήλωση με τους κατωτέρω στόχους και αρχές, η οποία θα χρησιμεύσει ως βάση για την εν λόγω ανανεωμένη στρατηγική :

ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ:

- **ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ:** Διατήρηση της ικανότητας της γης να ευνοεί τη ζωή σε όλη της την ποικιλία, τήρηση των ορίων των φυσικών πόρων του πλανήτη και εξασφάλιση υψηλού επιπέδου όσον αφορά την προστασία και τη βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος. Πρόληψη και μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος

²⁹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής της 21ης Φεβρουαρίου 2002 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: «Προς μια παγκόσμια σύμπραξη για αειφόρο ανάπτυξη», COM(2002) 82 τελικό

και προώθηση αιεφόρων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής, ώστε να αποσυνδεθεί η οικονομική μεγέθυνση από την υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

- **ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΧΗ:** Προώθηση μιας δημοκρατικής, υγιούς, ασφαλούς και δίκαιης κοινωνίας, που βασίζεται στην κοινωνική ένταξη και τη συνοχή, σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και την πολιτιστική ποικιλομορφία, διασφαλίζει την ισότητα ανδρών και γυναικών και καταπολεμά κάθε μορφή διάκρισης.
- **ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ:** Προώθηση μιας ακμάζουσας, καινοτόμου, πλούσιας σε γνώσεις, ανταγωνιστικής και οικολογικά αποτελεσματικής οικονομίας, που εξασφαλίζει υψηλό επίπεδο ζωής, πλήρη απασχόληση και ποιότητα της εργασίας σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- **ΑΝΑΛΗΨΗ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΘΥΝΩΝ ΤΗΣ ΕΕ:** Ενθάρρυνση της εφαρμογής, σε παγκόσμιο επίπεδο, δημοκρατικών θεσμών βασιζόμενων στην ειρήνη, την ασφάλεια και την ελευθερία και προάσπιση της σταθερότητας των θεσμών αυτών. Ενεργός προώθηση της αιεφόρου ανάπτυξης σε ολόκληρο τον κόσμο και μέριμνα ώστε οι εσωτερικές και εξωτερικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης να συμβιβάζονται με την παγκόσμια αιεφόρο ανάπτυξη και με τις διεθνείς δεσμεύσεις της».³⁰

«Οι αρχές που θα πρέπει να διέπουν τις πολιτικές της ΕΕ είναι οι παρακάτω:

1. Προώθηση και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων: Επικέντρωση των πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον άνθρωπο, με την προώθηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, την καταπολέμηση κάθε μορφής διάκρισης και τον περιορισμό της φτώχειας και την εξάλειψη του κοινωνικού αποκλεισμού σε παγκόσμιο επίπεδο.
2. Αλληλεγγύη στο πλαίσιο μιας γενεάς και μεταξύ γενεών: Ανταπόκριση στις ανάγκες των τωρινών γενεών χωρίς να διακυβεύεται η δυνατότητα των

³⁰ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Επανεξέταση της στρατηγικής της ΕΕ για την αιεφόρο ανάπτυξη - Ανανεωμένη στρατηγική», Βρυξέλλες, 26 Ιουνίου 2006

μελλοντικών γενεών να καλύπτουν τις ανάγκες τους, τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και αλλού.

3. Μια ανοικτή και δημοκρατική κοινωνία: Διασφάλιση της δυνατότητας των πολιτών να ασκούν τα δικαιώματά τους όσον αφορά την πρόσβαση στις πληροφορίες και εξασφάλιση της πρόσβασής τους στη δικαιοσύνη. Παροχή δυνατοτήτων διαβούλευσης και συμμετοχής σε όλους τους ενδιαφερομένους και τις σχετικές ενώσεις.
4. Συμμετοχή των πολιτών: Ενίσχυση της συμμετοχής των πολιτών στη λήψη των αποφάσεων. Καλύτερη ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης σε θέματα αειφόρου ανάπτυξης. Ενημέρωση των πολιτών σχετικά με την επίδρασή τους στο περιβάλλον και τις εναλλακτικές που διαθέτουν για να προβαίνουν σε πλέον βιώσιμες επιλογές.
5. Συμμετοχή των επιχειρήσεων και των κοινωνικών εταίρων: Ενίσχυση του κοινωνικού διαλόγου, της κοινωνικής ευθύνης των επιχειρήσεων και των εταιρικών σχέσεων δημοσίου –ιδιωτικού τομέα, ώστε να προωθηθούν η συνεργασία και οι κοινές ευθύνες όσον αφορά την εφαρμογή αειφόρων προτύπων κατανάλωσης και παραγωγής.
6. Συνοχή των πολιτικών και διακυβέρνηση: Προώθηση της ενσωμάτωσης εκτιμήσεων οικονομικού, κοινωνικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα στις διάφορες πολιτικές, κατά τρόπο ώστε να είναι συνεπείς και αλληλοενισχυόμενες, με πλήρη και γενική αξιοποίηση των μέσων για τη βελτίωση της νομοθεσίας, όπως η ισόρροπη εκτίμηση του αντικτύπου και οι διαβουλεύσεις με τους ενδιαφερομένους.
7. Αξιοποίηση των καλύτερων διαθέσιμων γνώσεων: Μέριμνα ώστε οι πολιτικές να διαμορφώνονται, να αξιολογούνται και να εφαρμόζονται με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες γνώσεις, είναι δε υγιείς από οικονομική άποψη και προσφέρουν καλή σχέση ωφέλειας-κόστους.
8. Αρχή της προφύλαξης: Σε περίπτωση επιστημονικής αμφιβολίας, εφαρμογή διαδικασιών αξιολόγησης και λήψη κατάλληλων προληπτικών μέτρων, ώστε να αποφεύγονται οι βλάβες της ανθρώπινης υγείας και του περιβάλλοντος.
9. Αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»: Εξασφάλιση της αντιστοιχίας μεταξύ τιμών και πραγματικού κοινωνικού κόστους των δραστηριοτήτων κατανάλωσης

και παραγωγής και μέριμνα ώστε οι ρυπαίνοντες να πληρώνουν για τις βλάβες που προξενούν στην ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον».³¹

2.7 ΣΥΝΕΡΓΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (ΣΑΑ) ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΗΣ ΛΙΣΣΑΒΩΝΑΣ ΓΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΥΞΗΣΗ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

- «Η στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη (ΣΑΑ) της ΕΕ και η στρατηγική της Λισσαβόνας για οικονομική αύξηση και απασχόληση αλληλοσυμπληρώνονται. Η ΣΑΑ ασχολείται κατά κύριο λόγο με την ποιότητα ζωής, την ισότητα εντός και μεταξύ των γενεών και τη συνοχή μεταξύ όλων των τομέων πολιτικής, συμπεριλαμβανομένων των εξωτερικών πτυχών.

Η ΣΑΑ αναγνωρίζει ότι η οικονομική ανάπτυξη διευκολύνει τη μετάβαση σε μια πιο βιώσιμη κοινωνία. Η στρατηγική της Λισσαβόνας συμβάλλει ουσιαστικά στο γενικότερο στόχο της αειφόρου ανάπτυξης, έχοντας ως επίκεντρο την έγκριση δράσεων και μέτρων που αυξάνουν την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική αύξηση και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας.

- Η ΣΑΑ διαμορφώνει το γενικό πλαίσιο εντός του οποίου η στρατηγική της Λισσαβόνας, έχοντας ως επίκεντρο την οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση, αποτελεί τον κινητήρα για μια δυναμικότερη οικονομία. Οι δύο αυτές στρατηγικές αναγνωρίζουν ότι οι οικονομικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί στόχοι μπορούν να αλληλοενισχύονται και άρα θα πρέπει να συμπορεύονται.

Αμφότερες αποσκοπούν στη στήριξη των απαραίτητων διαρθρωτικών αλλαγών οι οποίες θα επιτρέπουν στις οικονομίες των κρατών μελών να αντιμετωπίζουν τις προκλήσεις της παγκοσμιοποίησης

³¹ http://www.globalaction.gr/show.php?cat_id=74&page_id=167

εξασφαλίζοντας δίκαιες συνθήκες ανταγωνισμού στο πλαίσιο των οποίων ο δυναμισμός, η καινοτομία και η δημιουργικότητα μπορούν να αναπτύσσονται παράλληλα με την εξασφάλιση κοινωνικής δικαιοσύνης και ενός υγιούς περιβάλλοντος.

- Η ΣΑΑ αναγνωρίζει ότι οι επενδύσεις σε ανθρώπινο, κοινωνικό και περιβαλλοντικό κεφάλαιο καθώς και η τεχνολογική καινοτομία είναι τα προαπαιτούμενα της ανταγωνιστικότητας και της οικονομικής ευημερίας μακροπρόθεσμα, της κοινωνικής συνοχής, της ποιοτικής απασχόλησης και της καλύτερης προστασίας του περιβάλλοντος».³²

2.8 ΤΟ 6^Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (2002-2012)

Η περιβαλλοντική συνιστώσα της αειφόρου ανάπτυξης παρέχεται μέσω του 6^{ου} Προγράμματος Δράσης, το οποίο συνδυάζει το περιβάλλον με τις κοινωνικές και οικονομικές ανάγκες. Το έκτο κοινοτικό πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, με τον τίτλο «Περιβάλλον 2010 - Το μέλλον μας, η επιλογή μας», καλύπτει τη χρονική περίοδο από 22 Ιουλίου 2002 μέχρι 21 Ιουλίου 2012. Έρχεται σε συνέχεια του 5^{ου} Προγράμματος Δράσης που κάλυπτε τη χρονική περίοδο 1992-2000.

«Το πρόγραμμα δράσης προβλέπει τη χάραξη επτά θεματικών στρατηγικών με τα εξής αντικείμενα: ατμοσφαιρική ρύπανση, θαλάσσιο περιβάλλον, αειφόρο χρήση των πόρων, πρόληψη παραγωγής αποβλήτων και ανακύκλωση, αειφόρο χρήση των φυτοφαρμάκων, προστασία του εδάφους, αστικό περιβάλλον.

Το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον στρέφεται γύρω από τέσσερις άξονες προτεραιότητας: κλιματικές αλλαγές, βιοποικιλότητα, περιβάλλον και υγεία, αειφόρος διαχείριση των πόρων και των αποβλήτων. Συγκεκριμένα:

³² Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Επανεξέταση της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη - Ανανεωμένη στρατηγική», Βρυξέλλες, 26 Ιουνίου 2006

Κλιματικές αλλαγές

- ενσωμάτωση των στόχων που αφορούν την αλλαγή του κλίματος στις διάφορες κοινοτικές πολιτικές, και μάλιστα στην ενεργειακή πολιτική και στην πολιτική των μεταφορών,
- μείωση των εκπομπών αερίων θερμοκηπίου με τη λήψη ειδικών μέτρων για βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, ευρύτερη αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, προώθηση συμφωνιών με τη βιομηχανία και εξοικονόμηση ενέργειας,
- ανάπτυξη του συστήματος εμπορίας δικαιωμάτων εκπομπής ρύπων σε πανευρωπαϊκή κλίμακα,
- βελτίωση της έρευνας στο πεδίο της αλλαγής του κλίματος,
- βελτίωση της ενημέρωσης των πολιτών σχετικά με την αλλαγή του κλίματος,
- διερεύνηση των ενεργειακών επιδοτήσεων και της συμβατότητάς τους με τις προκλήσεις της αλλαγής του κλίματος,
- προετοιμασία της κοινωνίας για να δεχτεί τον αντίκτυπο της αλλαγής του κλίματος.

Φύση και βιοποικιλότητα

- εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, αναφορικά κυρίως με τους υδάτινους πόρους και του αέρα,
- συντονισμός των δράσεων των κρατών μελών μέσω της Κοινότητας, ύστερα από ατυχήματα και φυσικές καταστροφές,
- μελέτη της προστασίας των ζώων και των φυτών από τις ιονίζουσες ακτινοβολίες,
- προστασία, διαφύλαξη και αποκατάσταση των τοπίων,
- προστασία και προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης των δασών,
- χάραξη μιας κοινοτικής στρατηγικής για την προστασία των εδαφών,
- προστασία και αποκατάσταση των ενάλιων και παράκτιων ενδιαιτημάτων και επέκταση του δικτύου Nature 2000 σ' αυτά,
- επέκταση της σήμανσης, των ελέγχων και της ανιχνευσιμότητας των ΓΤΟ (Γενετικά Τροποποιημένων Οργανισμών)

- ενσωμάτωση της προστασίας της φύσης και της βιοποικιλότητας στην εμπορική πολιτική και στην πολιτική αναπτυξιακής συνεργασίας,
- εκπόνηση προγραμμάτων συγκέντρωσης πληροφοριών για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας,
- υποστήριξη της έρευνας στο πεδίο της προστασίας της φύσης.

Περιβάλλον και υγεία

- εντοπισμός των κινδύνων για την υγεία του ανθρώπου (συμπεριλαμβάνονται παιδιά και ηλικιωμένοι) και συνακόλουθη νομοθέτηση,
- καθορισμός προτεραιοτήτων για το περιβάλλον και την υγεία σε άλλες πολιτικές, καθώς και στη νομοθεσία για τους υδάτινους πόρους, τον αέρα, τα απόβλητα και το έδαφος,
- ενίσχυση της έρευνας για την υγεία και το περιβάλλον,
- εκπόνηση νέου συστήματος αξιολόγησης και διαχείρισης των κινδύνων από τα χημικά προϊόντα,
- απαγόρευση ή περιορισμός των πιο επικίνδυνων φυτοφαρμάκων και διασφάλιση βέλτιστων πρακτικών για τη χρησιμοποίησή τους,
- διασφάλιση της εφαρμογής της νομοθεσίας για τους υδάτινους πόρους,
- διασφάλιση της εφαρμογής των ποιοτικών προτύπων για τον ατμοσφαιρικό αέρα και χάραξη στρατηγικής για την ατμοσφαιρική ρύπανση,
- έκδοση και εφαρμογή της οδηγίας για το θόρυβο.

Διαχείριση των φυσικών πόρων και των αποβλήτων

- χάραξη μιας στρατηγικής για την αειφόρο διαχείριση των πόρων, με καθορισμό προτεραιοτήτων και μείωση της κατανάλωσης,
- φορολόγηση της χρησιμοποίησης των πόρων,
- κατάργηση των επιδοτήσεων που προάγουν την υπέρμετρη εκμετάλλευση των πόρων,
- ενσωμάτωση της αρχής της αποτελεσματικής χρησιμοποίησης των πόρων στο πλαίσιο της ολοκληρωμένης πολιτικής για τα προϊόντα, των

συστημάτων απονομής του οικολογικού σήματος, των συστημάτων περιβαλλοντικής αξιολόγησης κ.λπ.,

- χάραξη μιας στρατηγικής για την ανακύκλωση των αποβλήτων,
- βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης αποβλήτων και επένδυση στην πρόληψη, τόσο ως προς την ποσότητα όσο και ως προς την ποιότητα, των αποβλήτων,
- ενσωμάτωση της πρόληψης (ως προς την παραγωγή αποβλήτων) στην ολοκληρωμένη πολιτική προϊόντων και στην κοινοτική στρατηγική για τα χημικά προϊόντα».³³

Το πρόγραμμα στηρίζεται σε ένα εκτενές σύστημα ελέγχων που βρίσκεται ήδη σε ισχύ στην ΕΕ και που προσφέρει ίση προστασία στα κράτη-μέλη, ενώ παραμένει αρκετά εύκαμπτο, ώστε να προσαρμόζεται στις τοπικές και περιφερειακές απαιτήσεις – παραδείγματος χάριν, η πολιτική του νερού είναι βασισμένη στις συγκεκριμένες ανάγκες της λεκάνης ροής κάθε ποταμού. Τα θέματα που άπτονται πολλών τομέων πολιτικής εξετάζονται μέσα από επτά θεματικές στρατηγικές, οι οποίες αφορούν την ατμοσφαιρική ρύπανση, την εξάλειψη των αποβλήτων και την ανακύκλωση, το θαλάσσιο περιβάλλον, το έδαφος, τα φυτοφάρμακα, την βιώσιμη χρήση των πόρων και το αστικό περιβάλλον.

Το 6ο πρόγραμμα δράσης δίνει επίσης έμφαση στη σημασία της ενίσχυσης των υφιστάμενων περιβαλλοντικών νόμων. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη σε όλες τις πολιτικές της ΕΕ, για παράδειγμα όταν λαμβάνονται αποφάσεις για τη γεωργία, την ενέργεια ή τις μεταφορές τα περιβαλλοντικά προβλήματα πρέπει να αντιμετωπίζονται στην πηγή τους και αυτό συχνά αγγίζει πολλούς τομείς πολιτικής. Όλη η κοινωνία – επιχειρήσεις, πολίτες, μη κυβερνητικές οργανώσεις, κοινωνικοί εταίροι – πρέπει να ενθαρρυνθούν για να εμπλακούν ενεργά στην εύρεση λύσεων για τα περιβαλλοντικά προβλήματα.

³³ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28027_el.htm

Το πρόγραμμα τονίζει ότι οι ανησυχίες για το περιβάλλον και οι Ευρωπαϊκοί στόχοι για την ανάπτυξη, την ανταγωνιστικότητα και την απασχόληση συνδέονται με τις οικονομικές και κοινωνικές πτυχές της πολιτικής για το περιβάλλον και πρέπει πάντα να λαμβάνονται υπόψη.

Βραχυπρόθεσμος στόχος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι να επιτευχθούν οι στόχοι του πρωτοκόλλου του Κιότο, δηλαδή με ορίζοντα το χρονικό διάστημα έως το 2012, να μειωθούν οι εκπομπές αερίων θερμοκηπίου κατά 8% συγκριτικά με το 1990. Πιο μακροπρόθεσμα, μέχρι το 2020, οι εκπομπές αυτές θα πρέπει να έχουν μειωθεί κατά 20-40%, στο πλαίσιο μιας αποτελεσματικής διεθνούς συμφωνίας.

2.9 Η ΕΝΔΙΑΜΕΣΗ ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ ΤΟΥ 6^{ΟΥ} ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ (2007)

Πρόκειται για την ενδιάμεση αξιολόγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσον αφορά την πρόοδο που σημειώθηκε κατά την εφαρμογή του 6^{ου} Προγράμματος Δράσης για το Περιβάλλον. Στην αξιολόγηση αυτή εξετάζονται οι τέσσερις τομείς προτεραιότητας.

«Κλιματική αλλαγή»: είναι αναγκαίο να επιτευχθούν οι στόχοι που καθορίστηκαν στο πρωτόκολλο του Κιότο και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Μαρτίου 2007, να αναπτυχθούν τα μέσα και οι τεχνολογίες που θα επιτρέψουν την επίτευξη των στόχων αυτών, να βρεθούν λύσεις για μια δίκαιη και αποτελεσματική στράτευση των χωρών που δεν έχουν δεσμευθεί σε στόχους μείωσης των εκπομπών βάσει του πρωτοκόλλου του Κιότο ή που αποσύρθηκαν από τη διαδικασία αυτή, καθώς και να υπάρξει προετοιμασία για την προσαρμογή στις αναπόφευκτες συνέπειες της αλλαγής του κλίματος.

Φύση και βιοποικιλότητα: είναι σημαντικό να ολοκληρωθεί η συγκρότηση του δικτύου Natura 2000, το οποίο θα πρέπει επίσης να επεκταθεί, να σταματήσει η αποδάσωση, με την καταπολέμηση ιδίως του παράνομου εμπορίου ξυλείας,

και επίσης να προστατευθούν τα θαλάσσια οικοσυστήματα από τις επιπτώσεις της αλιείας με τράτες βυθού.

Υγεία: ουσιαστική υλοποίηση των κοινοτικών πρωτοβουλιών, όπως της οδηγίας πλαισίου για τα ύδατα, του κανονισμού REACH, της στρατηγικής για την ατμοσφαιρική ρύπανση και της πρότασης για τα φυτοφάρμακα.

Φυσικοί πόροι και απόβλητα: δίνεται έμφαση στη θεματική στρατηγική για την πρόληψη της παραγωγής αποβλήτων και την ανακύκλωσή τους και στην οδηγία πλαίσιο για τα απόβλητα».³⁴

3. Η ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η ποιότητα του περιβάλλοντος στον ελληνικό χώρο χαρακτηρίζεται ως ικανοποιητική, παρά τις δυσμενείς ανθρώπινες δραστηριότητες που συντελούνται. Ένας σημαντικός λόγος που έχει αποτραπεί η περιβαλλοντική ρύπανση είναι η μη εκβιομηχάνιση σε σημαντικό βαθμό.

Παράλληλα όμως, η έντονη τάση αστικοποίησης που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια, σε συνδυασμό με την ατμοσφαιρική ρύπανση και το θόρυβο στις ελληνικές μεγάλες πόλεις υποβαθμίζει την ποιότητα του περιβάλλοντος και μαζί την ποιότητα ζωής.

Επιπλέον, η άναρχη δόμηση στις πόλεις αυτές, οι καταστροφικές πυρκαγιές σχεδόν κάθε καλοκαίρι δημιουργούν ασφυκτικές πιέσεις τόσο στο φυσικό όσο και στο αστικό περιβάλλον.

Η Ελλάδα, με την Συνθήκη προσχώρησης³⁵ στην τότε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) ανέλαβε να εναρμονίσει τη νομοθεσία της με τις κοινοτικές

³⁴ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής της 30ής Απριλίου 2007 σχετικά με την ενδιάμεση επανεξέταση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον [COM(2007) 225 τελικό

πράξεις που είχαν εκδοθεί μέχρι τότε και αφορούσαν το περιβάλλον. Όμως ήδη από το 1975 είχε εκφραστεί μέσω του Συντάγματος η προστασία του περιβάλλοντος, ενώ η αρχή της αειφορίας συμπληρώνεται με την αναθεώρηση του 2001:

Άρθρο 24: «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους και δικαίωμα του καθενός. Για τη διαφύλαξή του, το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας».

Θα πρέπει να σημειώσουμε πως η χώρα μας έχει ενσωματώσει ένα πλήθος Οδηγιών αναλαμβάνοντας συγκεκριμένες δεσμεύσεις εντός και εκτός συνόρων. Βέβαια η ενσωμάτωση πολλές φορές καθυστερεί και χρειάζεται να παρθούν αποφάσεις από το ΔΕΚ ούτως ώστε να υπάρξει συμμόρφωση (Κουρουπητός).

3.1 Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (2002)

Η Ελλάδα, όπως και όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ, κλήθηκε στη Σύνοδο του Λάακεν να διατυπώσει την Εθνική της Στρατηγική για την Αειφόρο Ανάπτυξη. Τηρώντας της επιταγές της ΕΕ τέθηκαν στόχοι όπου περιγράφονταν συγκεκριμένοι άξονες δράσης:

«Αντιμετώπιση της κλιματικής μεταβολής»

- Αναδιάρθρωση και διαφοροποίηση της προσφοράς ενέργειας: Ο άξονας αυτός έχει ιδιαίτερο ειδικό βάρος και αποσκοπεί στον περιορισμό των εκπομπών CO₂ για τις οποίες ο ενεργειακός τομέας φέρει την κύρια ευθύνη. Η επιτάχυνση της διείσδυσης του φυσικού αερίου και των ΑΠΕ, τόσο στην ηλεκτροπαραγωγή, όσο και στους τομείς τελικής ζήτησης,

³⁵ Πράξη προσχώρησης (Ν.945/1979), «Περί κυρώσεως της Συνθήκης προσχώρησης της Ελλάδος εις την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας ως και της Συμφωνίας περί προσχωρήσεως εις την Ε.Κ.Α.Χ».

αποτελούν τις δύο κεντρικές κατηγορίες δράσεων. Η προώθηση της συμπαραγωγής ηλεκτρισμού /θερμότητας αποτελεί μια άλλη κατηγορία δράσεων, ενώ περιλαμβάνονται και πρόσθετα μέτρα για τον εκσυγχρονισμό και τη σειρά φόρτισης των μονάδων ηλεκτροπαραγωγής.

- Ορθολογική χρήση και εξοικονόμηση ενέργειας: Ο άξονας αυτός επικεντρώνεται επίσης στις εκπομπές CO₂ και διαρθρώνεται σε κατηγορίες δράσεων για κάθε τομέα τελικής ζήτησης. Περιλαμβάνει την προώθηση τεχνολογιών ανάκτησης ενέργειας, νέων αποδοτικών συσκευών και εξοπλισμού, συντήρηση εξοπλισμού, καθώς και πρόσθετα μη τεχνικά-μέτρα για τη μείωση της τελικής ενεργειακής ζήτησης με έμφαση στον τομέα των μεταφορών.
- Μέτρα περιορισμού άλλων αερίων του θερμοκηπίου: Ο άξονας αυτός επικεντρώνεται κυρίως στη βιομηχανία και τη γεωργία και αποσκοπεί στη δραστική μείωση των αερίων του φθορίου, καθώς και τη συγκράτηση ή και μείωση των εκπομπών του μεθανίου και του υποξειδίου του αζώτου.
- Θεσμικά μέτρα: Ο άξονας αυτός αποσκοπεί στην εναρμόνιση της χώρας με τις κοινές πολιτικές και τα μέτρα που επεξεργάζεται η ΕΕ, και παράλληλα προβλέπει τη λειτουργία ενός μηχανισμού ελέγχου της πορείας και της απόδοσης των μέτρων, συμπεριλαμβανομένης της συγκρότησης Εθνικής Επιτροπής για τις Κλιματικές Αλλαγές.

Μείωση αερίων ρύπων

- Αναδιάρθρωση και διαφοροποίηση της προσφοράς ενέργειας: Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει τις δράσεις που περιέχονται και στο Εθνικό Πρόγραμμα για την Κλιματική Μεταβολή και αποσκοπεί κυρίως στον περιορισμό των εκπομπών SO₂ και δευτερευόντως NO_x και αιωρούμενων σωματιδίων για τις οποίες ο ενεργειακός τομέας φέρει την κύρια ευθύνη. Οι δύο βασικές κατευθύνσεις γύρω από τις οποίες περιστρέφονται τα μέτρα αφορούν τη διεύθυνση του φυσικού αερίου και των ΑΠΕ, τόσο στην ηλεκτροπαραγωγή, όσο και στους τομείς τελικής ζήτησης.
- Ορθολογική χρήση και εξοικονόμηση ενέργειας στον κτιριακό τομέα: Ο άξονας αυτός επικεντρώνεται κυρίως στις εκπομπές NO_x και

αιωρουμένων σωματιδίων και περιλαμβάνει τις δράσεις που περιέχονται στο Πρόγραμμα του ΥΠΕΧΩΔΕ για τον κτιριακό τομέα «ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2000». Όπως έχει ήδη αναφερθεί με το Πρόγραμμα αυτό επιδιώκεται ταυτόχρονα η ορθολογική χρήση των ενεργειακών πόρων, η αντιμετώπιση της Κλιματικής Μεταβολής αλλά και η βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας στο αστικό περιβάλλον.

- Μέτρα για τον τομέα των μεταφορών: Και στην περίπτωση αυτή υπάρχει ταυτότητα μέτρων με το Εθνικό Πρόγραμμα για την Κλιματική Μεταβολή, όπως τα μέτρα διαχείρισης της κυκλοφορίας, η ανανέωση του στόλου οχημάτων, η προώθηση αεριοκίνησης, η βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων και η ενίσχυση των μαζικών μέσων μεταφοράς. Οι ειδικότεροι στόχοι στην περίπτωση αυτή είναι ο περιορισμός των εκπομπών ΝΟ_x και CO, καθώς και η περαιτέρω μείωση αιωρουμένων σωματιδίων και μολύβδου.
- Μέτρα για τη βιομηχανία: Εκτός από τις δράσεις που αφορούν τη χρήση ενέργειας (υποκατάσταση πετρελαίου με φυσικό αέριο, εξοικονόμηση ενέργειας, προώθηση συμπαραγωγής) ο άξονας αυτός περιλαμβάνει μέτρα για την αναδιάρθρωση της παραγωγικής διαδικασίας, όπως η εφαρμογή Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών στην παραγωγική διαδικασία και συστημάτων Περιβαλλοντικής Διαχείρισης.
- Θεσμικά και οργανωτικά μέτρα: Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει δράσεις για την πλήρη εναρμόνιση της χώρας με τις κοινές πολιτικές και τα μέτρα που επεξεργάζεται η ΕΕ, τη θεσμοθέτηση μέτρων για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων, την επέκταση του δικτύου σταθμών μέτρησης των ατμοσφαιρικών συγκεντρώσεων, και την αναβάθμιση των ελεγκτικών μηχανισμών.

Μείωση και ορθολογική διαχείριση στερεών αποβλήτων

- Ασφαλής διάθεση: Ο άξονας αυτός αποτελεί πρώτη προτεραιότητα σε βραχυπρόθεσμο χρονικό ορίζοντα και αποσκοπεί στην ελαχιστοποίηση του ποσοστού των στερεών αποβλήτων που καταλήγουν σε ανεξέλεγκτες χωματερές. Οι σχετικές δράσεις αφορούν την κατασκευή και λειτουργία νέων οργανωμένων χώρων υγειονομικής ταφής, τη μετεξέλιξη

υπαρχόντων χώρων έτσι ώστε να πληρούν τις προϋποθέσεις ασφαλούς διάθεσης, καθώς και την αποκατάσταση των χώρων ανεξέλεγκτης απόρριψης.

- Αξιοποίηση οικιακών απορριμμάτων: Στον άξονα αυτό περιλαμβάνονται δράσεις για την ανάκτηση και επαναφορά των οικιακών και απορριμμάτων στο οικονομικό κύκλωμα, μέσω της επέκτασης των συστημάτων συλλογής στην πηγή σε όλους τους μεγάλους δήμους της χώρας αλλά και την επεξεργασία και αξιοποίηση των αποβλήτων στην πηγή -ή κατά το δυνατόν πλησιέστερα σε αυτήν.
- Διαχείριση βιομηχανικών και επικίνδυνων στερεών αποβλήτων: Αν και έχει ήδη σημειωθεί σημαντική πρόοδος στον τομέα αυτό, προβλέπονται περαιτέρω δράσεις προσαρμοσμένες στις ιδιαιτερότητες κάθε κατηγορίας αποβλήτων. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην οργάνωση μηχανισμών συστηματικής καταγραφής των αποβλήτων, καθώς και μηχανισμών ενημέρωσης και γενικότερης υποστήριξης των παραγωγών.
- Μείωση της ποσότητας στερεών αποβλήτων: Ο στόχος της μείωσης των παραγόμενων στερεών αποβλήτων μεταφράζεται κατ' αρχήν στη συγκράτηση της κατά κεφαλή ποσότητας στα σημερινά -χαμηλότερα των άλλων χωρών της ΕΕ- επίπεδα, ενώ παραμένει ως απώτερος στόχος της στρατηγικής η περαιτέρω μείωση τους.

Διαχείριση υδατικών πόρων

- Ολοκληρωμένη προσέγγιση της διαχείρισης υδάτων που θα συμπεριλαμβάνει τόσο την ποσοτική, όσο και την ποιοτική διάσταση και θα βασίζεται στη σύνταξη ενιαίων διαχειριστικών σχεδίων σε κλίμακα υδρογραφικών λεκανών απορροής -και σε διακρατικό επίπεδο-, λαμβάνοντας υπόψη και την αλληλεπίδραση μεταξύ επιφανειακών και υπογείων υδάτων.
- Αποκέντρωση: Συγκρότηση διαχειριστικών φορέων και μετάθεση διοικητικών αρμοδιοτήτων σε περιφερειακό επίπεδο. Οι φορείς αυτοί θα προχωρήσουν επίσης στην εκπόνηση αποκεντρωμένων σχεδίων διαχείρισης κρίσεων (πλημμύρες, ξηρασία).

- Αναβάθμιση και επέκταση υποδομών: Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει μέτρα που αποσκοπούν α) στην τροφοδοσία της ζήτησης και τη μείωση των απωλειών, β) στην επέκταση και αναβάθμιση των μονάδων επεξεργασίας λυμάτων με προώθηση της ανακύκλωσης, και γ) στην οργάνωση μηχανισμών και δικτύων συνεχούς παρακολούθησης της ποσότητας και της ποιότητας των υδάτων στην κλίμακα λεκανών απορροής και δημιουργία εθνικής τράπεζας υδατικών πληροφοριών.
- Κοινωνικό-οικονομική θεώρηση στη διαχείριση υδατικών πόρων: Ο άξονας αυτός περιλαμβάνει μέτρα για την ενδυνάμωση της κοινωνικής συμμετοχής στη διαχείριση των υδατικών πόρων καθώς και για την επανεξέταση της τιμολογιακής πολιτικής ανά τομέα χρήσης με στόχο τη σταδιακή ενσωμάτωση του κοινωνικού κόστους για τις υπηρεσίες νερού
- Προστασία από επικίνδυνες ουσίες: Επιβολή ανώτατων ορίων στις εκπομπές, παράλληλα με την επίτευξη ποσοτικών στόχων ως προς την περιεκτικότητα τους στους υδάτινους αποδέκτες και τη συστηματική παρακολούθηση των συγκεντρώσεων.

Αντιμετώπιση της ερημοποίησης

- Προστασία των δασών από πυρκαγιές και καταστροφικές εκχερσώσεις, καθώς και την έγκαιρη αποκατάσταση της καταστρεφόμενης από τις πυρκαγιές δασικής βλάστησης.
- Προστασία των υδατικών πόρων από την υπερκατανάλωση και τη ρύπανση. Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στον τομέα της γεωργίας με πρόνοια για την εφαρμογή αρδευόμενης γεωργίας μόνο σε περιπτώσεις εξασφαλισμένης βιώσιμης επάρκειας υδατικών πόρων, με παράλληλο εκσυγχρονισμό των αρδευτικών συστημάτων και λαμβανομένων υπόψη και των αναγκών της πρόληψης της αλάτωσης των εδαφών.
- Προστασία των αγροτικών γαιών και βοσκοτόπων από την εντατική εκμετάλλευση λαμβάνοντας υπόψη τα όρια της βιωσιμότητάς τους και με πρόνοια για άσκηση της γεωργίας μόνο σε εδάφη με μικρές κλίσεις. Επίσης, προστασία αγροτόπων και δασικών εκτάσεων από πιέσεις για οικοδομική, βιομηχανική και τουριστική χρήση, καθώς και αναθεώρηση του

συστήματος γεωργικών και κτηνοτροφικών επιδοτήσεων οι οποίες δεν εξασφαλίζουν τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.

- Ενίσχυση της έρευνας, ανταλλαγής πληροφοριών και εκπαίδευσης, και οργάνωση μηχανισμών παρακολούθησης με την επιλογή κατάλληλων δεικτών.

Προστασία βιοποικιλότητας και φυσικών οικοσυστημάτων

- Διατήρηση και αποκατάσταση σε ευνοϊκά επίπεδα των σημαντικών φυσικών οικοτόπων και ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας.
- Διαχείριση υδατικών και εδαφικών πόρων για την αντιστροφή των τρεχουσών τάσεων απώλειας της βιοποικιλότητας.
- Προώθηση οριζόντιων περιβαλλοντικών πολιτικών. Κυριότερη από αυτές είναι η διαδικασία Εκτίμησης των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, όπως εκφράζεται και με τη νέα Οδηγία για τη Στρατηγική Εκτίμηση Επιπτώσεων.
- Ενσωμάτωση της συνιστώσας της βιοποικιλότητας στις τομεακές πολιτικές.

Βιώσιμη διαχείριση των δασικών πόρων

- Η ολοκλήρωση της δασικής νομοθεσίας με τη δημιουργία ενός νέου «δασικού κώδικα», εναρμονισμένου με την εθνική και την κοινοτική περιβαλλοντική νομοθεσία.
- Η σύνταξη μιας νέας εθνικής στρατηγικής για τα δάση σε συμφωνία με αυτή της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία θα προωθεί τη «φυσική δασοπονία», αξιοποιώντας το συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας μας.
- Η δημιουργία εθνικού χάρτη χρήσεων γης (Δασολόγιο), όπου τα δάση και τα άλλα φυσικά οικοσυστήματα θα περιγράφονται ξεκάθαρα και θα διαχωρίζονται από άλλες χρήσεις γης.
- Η επίλυση των προβλημάτων ιδιοκτησίας στην Ελλάδα με δίκαια και διαφανή μέτρα αποθαρρύνοντας μελλοντικές παράνομες δραστηριότητες.

- Η δημιουργία δασικού σχήματος πιστοποίησης με διεθνές κύρος, το οποίο θα προωθεί τη βιώσιμη δασική διαχείριση και θα δώσει ένα πλεονέκτημα στη δασική παραγωγή της χώρας».³⁶

3.2 ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2007-2013

Σε συνέχεια της Εθνικής Στρατηγικής για την Αειφόρο Ανάπτυξη και με γνώμονα την αναθεώρηση των εθνικών στρατηγικών, έχουμε το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013 (ΕΠΠΕΡΑΑ)».

Έχουν εκπονηθεί τρία εθνικά σχέδια δράσης:

- Εθνικό σχέδιο δράσης για τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων
- Σχέδιο δράσης για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας 2007-2015
- Εθνικό σχέδιο δράσης για την προστασία και διαχείριση των υδάτων 2007-2013

Θα πρέπει να αναφέρουμε πως τεκμηριώνεται η συνάφεια της στρατηγικής των προτεραιοτήτων του ΕΠΠΕΡΑΑ με αυτές της ΕΕ για κάθε τομέα περιβάλλοντος.³⁷

Οι άξονες προτεραιότητας είναι:

- Προστασία Ατμοσφαιρικού Περιβάλλοντος & Αστικές Μεταφορές – Αντιμετώπιση Κλιματικής Αλλαγής – Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
- Προστασία και Διαχείριση Υδατικών Πόρων
- Πρόληψη και αντιμετώπιση περιβαλλοντικού κινδύνου

³⁶ Εθνική Στρατηγική για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη 2002, πλήρες κείμενο

³⁷ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007-2013, σελ. 92

- Προστασία Εδαφικών Συστημάτων & Διαχείριση Στερεών Αποβλήτων
- Τεχνική Βοήθεια Ταμείου Συνοχής (Βελτίωση της διοικητικής ικανότητας του Προγράμματος, Αναβάθμιση διαχειριστικής επάρκειας Δικαιούχων του Προγράμματος κ.ά.)
- Προστασία Ατμοσφαιρικού Περιβάλλοντος & Αντιμετώπιση Κλιματικής Αλλαγής
- Προστασία & Διαχείριση Υδατικών Πόρων
- Πρόληψη & Αντιμετώπιση Περιβαλλοντικού Κινδύνου
- Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος & Βιοποικιλότητας
- Θεσμοί & μέσα άσκησης αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής
- Τεχνική Βοήθεια ΕΤΠΑ (Παροχή υπηρεσιών από Τεχνικούς Συμβούλους στο σχεδιασμό και την υλοποίηση των έργων, εκπόνηση υποστηρικτικών μελετών κ.ά.)

Οι άξονες προτεραιότητας είναι ελαφρώς τροποποιημένοι σε σχέση με το Πρόγραμμα του 2002. Μια σημαντική διαφορά ανάμεσα σε αυτά τα δυο προγράμματα είναι η πληρέστερη και λεπτομερέστερη καταγραφή όλων των ζητημάτων, με συγκεκριμένα ποσά χρηματοδότησης και πολλές φορές με συγκεκριμένα χρονοδιαγράμματα υλοποίησης.

4. ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

Οι εθνικές στρατηγικές της αειφόρου ανάπτυξης δεν θα μπορούσαν να εφαρμοστούν χωρίς την κοινοτική χρηματοδότηση, η οποία επιτυγχάνεται μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων, του Ταμείου Συνοχής και του Προγράμματος Life.

«Προκειμένου να εξασφαλιστεί ότι η χρηματοδότηση της ΕΕ χρησιμοποιείται και διοχετεύεται με τον βέλτιστο τρόπο για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης, τα κράτη μέλη και η Επιτροπή θα πρέπει να συντονίζονται ώστε να ενισχύσουν τις συμπληρωματικότητες και τις συμπράξεις μεταξύ διάφορων επιπέδων κοινοτικών και άλλων μηχανισμών συγχρηματοδότησης όπως η

πολιτική συνοχής, η αγροτική ανάπτυξη, το Life+, η έρευνα και η τεχνολογική ανάπτυξη (E&TA), το πρόγραμμα «ανταγωνιστικότητα και καινοτομία» (CIP) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας (EFF).³⁸

Κυριότερο χρηματοδοτικό μέσο αποτελεί μέχρι και σήμερα το Life.

4.1 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LIFE

«Το LIFE+ συγχρηματοδοτεί δράσεις υπέρ του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και σε ορισμένες τρίτες χώρες (υποψήφιος για προσχώρηση στην ΕΕ χώρες, χώρες της ΕΖΕΣ, μέλη του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος, χώρες των Δυτικών Βαλκανίων που συμμετέχουν στη διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης). Τα χρηματοδοτούμενα έργα μπορούν να προέρχονται από δραστηριοποιούμενους φορείς, δημόσιους ή ιδιωτικούς οργανισμούς ή ιδρύματα.

Το LIFE+ αποτελείται από τρία θεματικά σκέλη: «φύση και βιοποικιλότητα», «πολιτική και διακυβέρνηση σε θέματα περιβάλλοντος» και «ενημέρωση και επικοινωνία». Το πολυετές στρατηγικό πρόγραμμα που περιλαμβάνεται στο παράρτημα II του παρόντος κανονισμού απαριθμεί λεπτομερώς τους τομείς δράσης προτεραιότητας για την κοινοτική χρηματοδότηση.

Η χρηματοδοτική κάλυψη του LIFE+ ανέρχεται σε 2.143.409 εκατομμύρια ευρώ για την περίοδο από 1ης Ιανουαρίου 2007 έως 31ης Δεκεμβρίου 2013.

Τα χρηματοδοτούμενα έργα πρέπει να πληρούν τα ακόλουθα κριτήρια:

³⁸ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Επανεξέταση της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη
- Ανανεωμένη στρατηγική», Βρυξέλλες, 26 Ιουνίου 2006, σελ. 24

- να παρουσιάζουν κοινοτικό ενδιαφέρον, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη, την εφαρμογή και την επικαιροποίηση της κοινοτικής πολιτικής και νομοθεσίας στον τομέα του περιβάλλοντος·
- να είναι συνεκτικά και εφικτά από τεχνικής και χρηματοδοτικής πλευράς και να εξασφαλίζουν ικανοποιητική σχέση κόστους/απόδοσης·
- να πληρούν τουλάχιστον ένα από τα ακόλουθα κριτήρια: είτε να αφορούν τις βέλτιστες πρακτικές ή την επίδειξη εις ό,τι αφορά την προστασία των άγριων πτηνών ή των ενδιαιτημάτων, είτε να παρουσιάζουν καινοτόμο χαρακτήρα ή χαρακτήρα επίδειξης σε κοινοτικό επίπεδο όσον αφορά τους στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής, είτε να συνιστούν εκστρατείες ευαισθητοποίησης ή κατάρτισης στον τομέα της πρόληψης των δασικών πυρκαγιών, είτε να αφορούν την εκτεταμένη, εναρμονισμένη, συνολική και μακροπρόθεσμη παρακολούθηση των δασών και των περιβαλλοντικών αλληλεπιδράσεων».³⁹

Το πρόγραμμα από το 1992 μέχρι και το 2013 διακρίνεται σε:

-Life I (1992-1995) χρηματοδοτήθηκε με 400 εκατομμύρια ευρώ και είχε τους εξής στόχους:

- Προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης και του περιβάλλοντος
- Προστασία των οικοτόπων της φύσης
- Διοικητικές δομές και υπηρεσία περιβαλλοντικών δικτύων συνεργασίας και ανάπτυξης
- Εκπαίδευση, κατάρτιση και πληροφόρηση
- Δράσεις εκτός του εδάφους της Κοινότητας (Τρίτη χώρα συνδρομής).

³⁹ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28021_el.htm

-Life II (1996-1999)⁴⁰ και χρηματοδοτήθηκε με 450 εκατομμύρια ευρώ. Περιελάμβανε τα εξής:

- Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και των πτηνών που κινδυνεύουν με εξαφάνιση (Life-Φύση)
- Προκαταρκτικές δράσεις που έχουν σχεδιαστεί για να συμβάλλουν στην εφαρμογή της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής σε τέσσερις τομείς: παράκτιες περιοχές, μείωση των αποβλήτων, προστασία νερού, ρύπανση του αέρα
- Καινοτόμες δραστηριότητες και δραστηριότητες επίδειξης στον βιομηχανικό τομέα
- Δράσεις επίδειξης, προώθησης και τεχνικής βοήθειας για τις τοπικές αρχές, ώστε να ενθαρρυνθεί η περιβαλλοντική ενσωμάτωση στην ανάπτυξη και το σχεδιασμό της χρήσης γης (Life-Περιβάλλον)
- Τεχνική βοήθεια και δράσεις επίδειξης προς τις τρίτες χώρες (Life-Τρίτες χώρες)

-LIFE III (2000-2006)⁴¹ που αποτελείται από τρεις συνιστώσες:

- ✓ Life-Φύση: που συγχρηματοδοτεί έργα για την αποκατάσταση απειλούμενων φυσικών ενδιαιτημάτων, καθώς και στην προστασία βιολογικών ειδών. Συμβάλλει στην εφαρμογή Οδηγιών για τα άγρια πτηνά και τους οικότοπους, ενώ προστατεύει τα οικολογικά ενδιαιτήματα και τα βιολογικά είδη του δικτύου Natura 2000.
- ✓ Life-Περιβάλλον: που συγχρηματοδοτεί καινοτόμα έργα περιβαλλοντικής επίδειξης στην ΕΕ και στις υποψήφιες προς προσχώρηση χώρες.

Οι τομείς που είναι επιλέξιμοι για χρηματοδότηση είναι:

- Ανάπτυξη και σχεδιασμός της χρήσης γης
- Διαχείριση υδάτων

⁴⁰ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Στόχος η αειφορία», Έκθεση προόδου, πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 5^ο πρόγραμμα πολιτικής και δράσης σχετικά με το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, 1997, σελ. 131

⁴¹ <http://ec.europa.eu/environment/life/countries.pdf>

- Μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των οικονομικών δραστηριοτήτων
 - Διαχείριση αποβλήτων
 - Μείωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων των προϊόντων μέσω ολοκληρωμένης πολιτικής.
- ✓ Life-Τρίτες χώρες: υποστηρίζεται από την περιβαλλοντική ικανότητα και τη μεταφορά γνώσεων στις χώρες που συνορεύουν με τη Μεσόγειο και τη Βαλτική Θάλασσα. Προωθείται η αειφόρος ανάπτυξη σε μείζονα περιβαλλοντικά προβλήματα προς όφελος της Κοινότητας.

-LIFE+ (2007-2013)⁴².

4.2 ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ LIFE ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁴³

Το πρόγραμμα LIFE χρηματοδότησε 145 έργα στην Ελλάδα κατά τα προηγούμενα 14 έτη. Εξ αυτών, 99 επικεντρώθηκαν στην περιβαλλοντική καινοτομία και 46 στη διατήρηση της φύσης. Σήμερα εκτελούνται 42 έργα LIFE, τα οποία αντιπροσωπεύουν συνολικά επενδύσεις 64,2 εκατ. €, εκ των οποίων 32,6 εκατ. € χορηγεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Το πρόγραμμα χωρίζεται σε τρία μέρη, το LIFE-Περιβάλλον, το LIFE-Φύση και το LIFE-Τρίτες Χώρες, έκαστο εκ των οποίων έχει διαφορετική αποστολή.

Το LIFE-Περιβάλλον στην Ελλάδα

Μέχρι σήμερα, το πρόγραμμα LIFE-Περιβάλλον συγχρηματοδότησε 99 έργα στην Ελλάδα. Τα έργα αυτά υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύουν συνολικές επενδύσεις 111,1 εκατ. €, εκ των οποίων 39,4 εκατ. € χορηγούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

⁴² Αναλύθηκε στην αρχή της παραγράφου

⁴³ http://ec.europa.eu/environment/life/countries/documents/greece_gr_oct06.pdf.

29 έργα εκτελούνται στην Ελλάδα, για τα οποία οι επενδύσεις υπολογίζεται ότι ανέρχονται συνολικά σε 45,2 εκατ. € με κοινοτική συμμετοχή περίπου 45%. Τα έργα αντιμετωπίζουν ευρύ φάσμα περιβαλλοντικών θεμάτων, από τη διαχείριση των υδάτων και των αποβλήτων, έως την οικολογική διαχείριση και τις τεχνολογίες που είναι φιλικές για το κλίμα.

LIFE-Φύση στην Ελλάδα

Μέχρι σήμερα, το πρόγραμμα LIFE-Φύση έχει συγχρηματοδοτήσει 46 έργα στην Ελλάδα. Τα εν λόγω έργα προβλέπεται ότι θα αντιπροσωπεύσουν συνολικά επενδύσεις 58,5 εκατ. €, εκ των οποίων 33,1 εκατ. € χορηγεί η Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Εξ αυτών, τα 13 τελούν υπό εκτέλεση και υπολογίζεται ότι αντιπροσωπεύουν συνολικές επενδύσεις 19 εκατ. €, με κοινοτική συμμετοχή περίπου 64,9%. Τα έργα επικεντρώνονται στη διαφύλαξη των πτηνών ή την αποκατάσταση προσωρινών μικρών λιμνών και δασών, αντανακλώντας το είδος των βιοτόπων των οποίων η διατήρηση σε ικανοποιητική κατάσταση κρίνεται καθοριστικής σημασίας στη χώρα. Στην Ελλάδα, το 10,1% της συνολικής έκτασης του εδάφους προορίζεται με σχετικό χαρακτηρισμό για την προστασία των πτηνών, ενώ το 16,4% έχει οριστεί για σπάνια βιολογικά είδη και οικολογικά ενδιατήματα, με μερικές αλληλεπικαλύψεις των χαρακτηρισμένων περιοχών.

5. ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ.

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ EMAS

Το Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου (EMAS) είναι ένας μηχανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του οποίου αναγνωρίζονται οι οργανισμοί εκείνοι που βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις σε διαρκή βάση. Η συμμετοχή στο EMAS είναι εθελοντική. Το Σύστημα βασίζεται στον Κανονισμό (ΕΚ) 1221/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 11-01-2010, αντικαθιστώντας τον Κανονισμό (ΕΚ) 761/2001.

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ

Την αρχή για την ανάπτυξη ενός συστήματος περιβαλλοντικής διαχείρισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο έκανε η Μ. Βρετανία⁴⁴, η οποία, έχοντας την τεχνογνωσία και την εμπειρία, προώθησε τις διαβουλεύσεις στην Ευρώπη. Με τον τρόπο αυτό, επεδίωξε την προώθηση των χαρακτηριστικών του δικού της συστήματος, ή τουλάχιστον τη διατήρηση της βασικής δομής στο διαμορφούμενο ευρωπαϊκό σύστημα⁴⁵.

Το κείμενο του Κανονισμού EMAS (European Union's Eco-management and Audit Scheme), συμφωνήθηκε στη συνεδρίαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 22-23 Μαρτίου 1993, ενώ ο Κανονισμός υιοθετήθηκε επίσημα στις 29 Ιουνίου 1993 και αναφερόταν στην εκούσια/εθελοντική συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου.⁴⁶

5.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΗΣΗΣ

Στόχοι⁴⁷ του EMAS είναι:

- η προώθηση της συνεχούς βελτίωσης των περιβαλλοντικών επιδόσεων όλων των οργανισμών που εδρεύουν στην Ευρώπη, δημοσίων και ιδιωτικών,
- η αναγνώριση των οργανισμών εκείνων που έχουν υιοθετήσει συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης και έχουν φροντίσει και για την εξωτερική πιστοποίησή τους και

⁴⁴ Πρόκειται για το σύστημα περιβαλλοντική διαχείρισης γνωστό ως BS7750 (Koch 1993:29)

⁴⁵ Franke J., «Political evolution of EMAS: perspectives from the EU, national governments and industrial groups» in European Environment, Vol. 5, John Wiley & Sons, 1995, pp. 155-159

⁴⁶ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1836/93 του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουνίου 1993 για την εκούσια συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου (L 168)

⁴⁷ <http://www.minenv.gr/emas/index.html>

- η γνωστοποίηση της περιβαλλοντικής προόδου των οργανισμών αυτών στο ευρύτερο κοινό τόσο για επιβράβευση των ιδίων όσο και για την ενθάρρυνση και άλλων να ακολουθήσουν στον ίδιο δρόμο

Η συμμετοχή στο EMAS επιβεβαιώνεται με τη χρήση του λογότυπου του EMAS.

Τα οφέλη του EMAS.

Η εγκαθίδρυση ενός Συστήματος Περιβαλλοντικής Διαχείρισης και η εν συνεχεία πιστοποίησή του κατά EMAS μπορούν να έχουν σημαντικά οφέλη για την οργάνωση που θα το εφαρμόσει, τόσο ως προς την εσωτερική της λειτουργία όσο και ως προς τις σχέσεις με τρίτους. Τέτοια οφέλη μπορεί να είναι:

- Ενδυνάμωση των εργαζομένων μέσω της δημιουργίας κινήτρων για μεγαλύτερη συμμετοχή και υπευθυνότητα,
- Ενίσχυση της εικόνας της οργάνωσης τόσο προς τρίτους (πελάτες, κοινωνία, προμηθευτές) όσο και προς το ίδιο το προσωπικό της,
- Καλύτερη διαχείριση του ρίσκου που σχετίζεται με τα περιβαλλοντικά θέματα, μέσω της θεσμοθέτησης και ελέγχου κατάλληλων διαδικασιών,
- Εξοικονόμηση ενέργειας και πρώτων υλών.

Διαδικασία συμμετοχής και διατήρηση καταχώρησης στο EMAS⁴⁸.

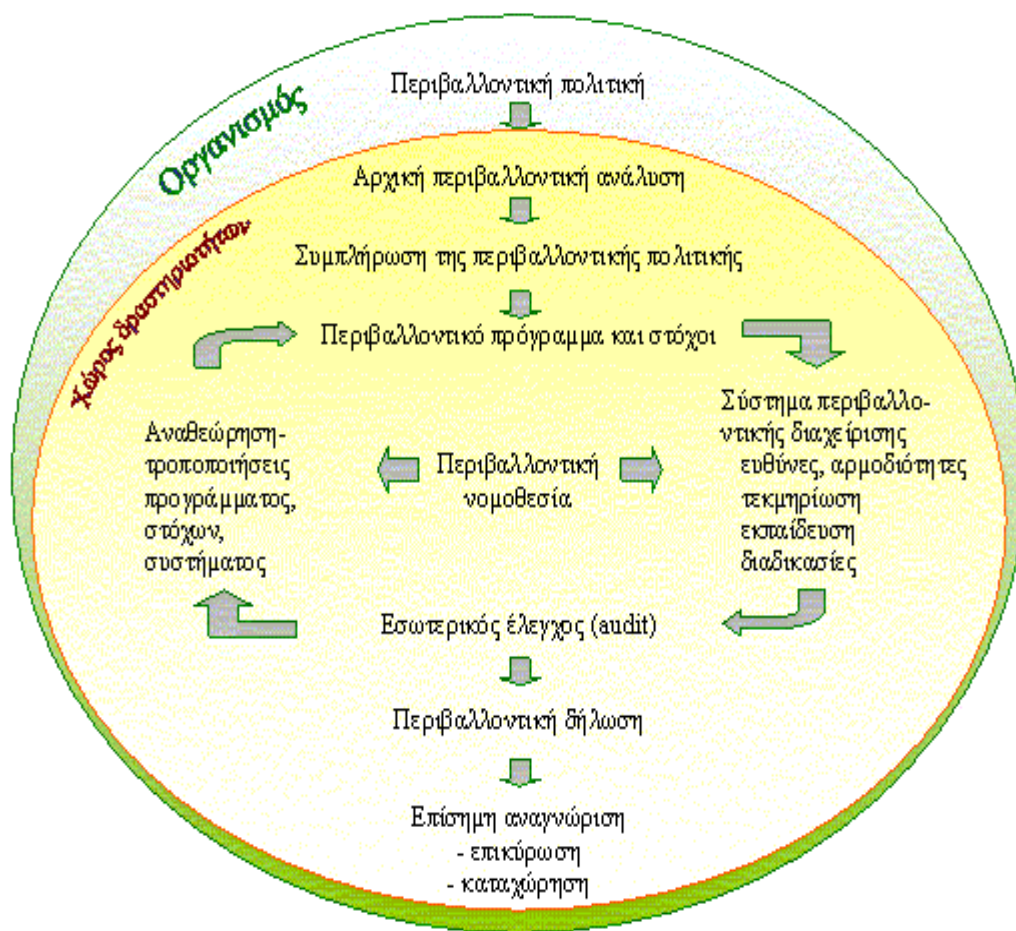
Σε περίπτωση που ένας οργανισμός επιθυμεί να συμμετάσχει στο σύστημα EMAS θα πρέπει να ακολουθήσει την ακόλουθη διαδικασία:

1. Να βεβαιωθεί ότι ο χώρος δραστηριοτήτων του οργανισμού είναι κατάλληλος για την εφαρμογή του EMAS.
2. Να ακολουθήσει τα "Βήματα" του EMAS, όπως περιγράφονται στη συνέχεια:

⁴⁸ <http://www.minenv.gr/emas/info1.html>

- i. Να θεσπίσει Περιβαλλοντική Πολιτική, η οποία θα προβλέπει συμμόρφωση με όλες τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν το περιβάλλον και συνεχή βελτίωση των περιβαλλοντικών του επιδόσεων.
 - ii. Να πραγματοποιήσει Περιβαλλοντική Ανάλυση του Χώρου Δραστηριοτήτων.
 - iii. Να υιοθετήσει Περιβαλλοντικό Πρόγραμμα που θα θέτει ποσοτικούς στόχους με βάση τα αποτελέσματα της ανάλυσης.
 - iv. Να εισάγει Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης ή να βελτιώσει το ήδη υπάρχον, έτσι ώστε να συμμορφώνεται με το περιβαλλοντικό πρόγραμμα και την πολιτική της επιχείρησης.
 - v. Να διενεργεί ή να αναθέτει σε άλλους να διενεργούν Περιβαλλοντικούς Ελέγχους στο χώρο δραστηριοτήτων, ώστε να υπάρχει διαρκής ενημέρωση για την πρόοδο του προγράμματος.
 - vi. Να συντάσσει Περιβαλλοντική Δήλωση για κάθε ελεγχόμενο χώρο δραστηριοτήτων, η οποία θα είναι σαφής και περιεκτική και θα περιγράφει την πρόοδο με απλό τρόπο ώστε να είναι κατανοητή από το ευρύ κοινό.
 - vii. Να φροντίσει για την πιστοποίηση της πολιτικής, του προγράμματος, του συστήματος διαχείρισης, της ανάλυσης, των ελέγχων και την επικύρωση της δήλωσης από ανεξάρτητο διαπιστευμένο επαληθευτή περιβάλλοντος.
3. Να απευθυνθεί στο Αρμόδιο Φορέα για την καταχώρηση στο Μητρώο EMAS. Για το σκοπό αυτό οφείλει να υποβάλλει φάκελο με την επικυρωμένη περιβαλλοντική δήλωση.

Το σχεδιάγραμμα δίνει μια γενική εικόνα των παραπάνω βημάτων.

Το EMAS, με την αναθεώρηση του 2001⁴⁹, επεξέτεινε το πεδίο εφαρμογής του και πέρα από τη βιομηχανία ώστε να καλύπτει όλους τους οικονομικούς τομείς, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων και των ιδιωτικών υπηρεσιών. Πρόκειται για σύστημα εκούσιας περιβαλλοντικής διαχείρισης στο οποίο καταχωρίζονται εταιρείες και οργανισμοί που βελτιώνουν τις περιβαλλοντικές τους επιδόσεις συνεχώς. Βασίζεται στο διεθνές πρότυπο συστημάτων περιβαλλοντικής διαχείρισης ISO 14001.

⁴⁹ Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ.1836/93 της 29ης Ιουνίου 1993 και κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19^{ης} Μαρτίου 2001.

5.3 Ο ΝΕΟΣ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ EMAS (ΕΚ) 1221/2009⁵⁰

Στις 11 Ιανουαρίου 2010 τέθηκε σε ισχύ ο νέος Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1221/2009 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Νοεμβρίου 2009, για την εκούσια συμμετοχή οργανισμών σε κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου (EMAS III), ο οποίος καταργεί τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 761/2001, καθώς επίσης τις Αποφάσεις της Επιτροπής 2001/681/ΕΚ και 2006/193/ΕΚ, οι οποίες πλέον περιλαμβάνονται στον νέο Κανονισμό.

Βασικές τροποποιήσεις του νέου Κανονισμού αφορούν, μεταξύ άλλων, στη δυνατότητα εφαρμογής του EMAS από χώρες εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (διεθνή πρόσβαση του EMAS), στις διαδικασίες καταχώρισης ή ανανέωσης της καταχώρισης ενός οργανισμού (άρθρα 4, 5 και 6), στις παρεκκλίσεις που επιτρέπονται για τους μικρούς οργανισμούς (άρθρο 7) και στη χρήση του λογοτύπου του EMAS.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του νέου Κανονισμού EMAS III, η ανανέωση της καταχώρισης ενός οργανισμού στο EMAS πραγματοποιείται κάθε τρία χρόνια υπό κανονικές συνθήκες, και κάθε τέσσερα χρόνια σε εξαιρετικές περιπτώσεις (για τους μικρούς οργανισμούς, βάσει του άρθρου 7 του Κανονισμού). Το πρόγραμμα επαλήθευσης του οργανισμού καθορίζεται σε συμφωνία με τον επαληθευτή περιβάλλοντος και ολοκληρώνεται σε χρονικό διάστημα τριών ετών (ή τεσσάρων ετών, αντίστοιχα για έναν μικρό οργανισμό).

Επίσης, στον νέο Κανονισμό EMAS III, η χρήση του λογοτύπου απλουστεύεται με την καθιέρωση ενιαίου λογοτύπου και οι περιορισμοί που ίσχυαν με τον παλαιό Κανονισμό καταργούνται, εκτός εκείνων που σχετίζονται με τη χρήση του λογοτύπου σε προϊόντα και συσκευασίες, ώστε να μην προκαλείται σύγχυση με άλλες οικολογικές σημάνσεις προϊόντων. Αναλυτικές οδηγίες χρήσης του λογοτύπου δίνονται στο άρθρο 10 Κανονισμού EMAS III.

⁵⁰ <http://www.minenv.gr/emas/EMAS.1221.2009.html>

Η διαφάνεια, η προσβασιμότητα και η περιοδική παροχή περιβαλλοντικών πληροφοριών είναι καθοριστικοί παράγοντες που διαφοροποιούν το EMAS από άλλα συστήματα περιβαλλοντικής διαχείρισης. Συνεπώς, η περιβαλλοντική δήλωση κάθε οργανισμού πρέπει να βρίσκεται στη διάθεση του κοινού και σε κάθε ενδιαφερόμενο, μετά από αίτημα, ή με τη δημιουργία συνδέσεων με δικτυακούς τόπους, οι οποίοι παρέχουν πρόσβαση στην περιβαλλοντική δήλωση.

Σύμφωνα με τον νέο Κανονισμό EMAS III, κάθε οργανισμός οφείλει να δημοσιοποιεί την περιβαλλοντική του δήλωση και τις επικαιροποιήσεις της εντός ενός μηνός από την καταχώρισή του και ένα μήνα μετά την ολοκλήρωση της ανανέωσης της καταχώρισης.

Οδηγίες και κατευθύνσεις για τη μετάβαση στο EMAS III.

Ο βασικότερος παράγοντας που καθορίζει, εάν ένας οργανισμός οφείλει να πληροί τις απαιτήσεις του νέου Κανονισμού (ΕΚ) 1221/2009 (EMAS III) ή του παλαιού Κανονισμού (ΕΚ) 761/2001 (EMAS II), προκειμένου να προχωρήσει σε καταχώριση ή ανανέωση καταχώρισης εντός του 2010, είναι η ημερομηνία επαλήθευσης, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 51 (2)(β) του νέου Κανονισμού EMAS III:

«οι οργανισμοί που έχουν καταχωρισθεί σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 761/2001 παραμένουν καταχωρισμένοι στο μητρώο EMAS. Η συμμόρφωση κάθε οργανισμού με τις νέες απαιτήσεις του παρόντος κανονισμού ελέγχεται από τον επαληθευτή περιβάλλοντος κατά την επόμενη επαλήθευσή του. Σε περίπτωση που η επόμενη επαλήθευση πρόκειται να διενεργηθεί πριν από τις 11 Ιουλίου 2010, η ημερομηνία της επόμενης επαλήθευσης μπορεί να παραταθεί κατά έξι μήνες σε συμφωνία με τον επαληθευτή περιβάλλοντος και τους αρμόδιους φορείς.»

5.4 ΤΟ EMAS ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ⁵¹

Φορείς σχετικοί με την εφαρμογή του EMAS στην Ελλάδα

Για την εφαρμογή του Κανονισμού EMAS στην Ελλάδα, έχουν συσταθεί οι ακόλουθοι φορείς, όπως ορίζεται και στο κείμενο του Κανονισμού (ΕΚ) 1221/2009:

Αρμόδιος Φορέας για την καταχώρηση των οργανισμών στο EMAS.

Η Επιτροπή EMAS είναι ο αρμόδιος φορέας για την καταχώρηση των οργανισμών στο κοινοτικό σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Ελέγχου EMAS. Συστήθηκε με την ΚΥΑ 28489/2629/1998 Υπουργών ΠΕΧΩΔΕ, Ανάπτυξης και Εθνικής Οικονομίας & Οικονομικών και επανασυγκροτήθηκε με την Η.Π. 19737/975/Ε113 Απόφαση Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ (ΦΕΚ 668/Β/18-5-2005). Με την ανωτέρω Υπουργική Απόφαση ανατέθηκε στο Τμήμα ΔΔ και ΕΟΚ του ΥΠΕΚΑ η Προεδρία της Επιτροπής καθώς και οι γραμματειακές διαδικασίες που αφορούν στην εφαρμογή του Κανονισμού 761/2001. Η Επιτροπή EMAS αποτελείται από 4 μέλη εκ των οποίων τα 3 μέλη είναι από το ΥΠΕΚΑ και 1 μέλος από το Υπουργείο Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Εμπορικής Ναυτιλίας. Ο Αρμόδιος Φορέας, μεταξύ άλλων:

- Ελέγχει τις προϋποθέσεις καταχώρησης των καταχωρημένων ή υπό καταχώρηση οργανισμών στο Μητρώο EMAS και εισηγείται στον Υπουργό ΠΕΚΑ την καταχώρηση, διαγραφή ή αναστολή της καταχώρησης των οργανισμών και τη χορήγηση λογοτύπου.
- Διατηρεί και ενημερώνει το μητρώο των οργανισμών που είναι καταχωρημένοι στο EMAS και το ανακοινώνει στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

⁵¹ <http://www.minenv.gr/emas/info1.html>

- Εισηγείται την ανάθεση ελέγχων, μελετών και προγραμμάτων τεχνικής και επιστημονικής υποστήριξης για τις διαδικασίες εφαρμογής του συστήματος, την προώθηση της εφαρμογής του και για την ενθάρρυνση της συμμετοχής των οργανισμών στο EMAS.
- Παρακολουθεί τις κοινοτικές συναντήσεις των Αρμοδίων Φορέων του EMAS (φόρουμ αρμόδιων φορέων) και της Νομοθετικής Επιτροπής του EMAS

Φορέας Διαπίστευσης των περιβαλλοντικών επαληθευτών.

Τη διαπίστευση των περιβαλλοντικών επαληθευτών, σύμφωνα με τον Κανονισμό 1221/2009, έχει αναλάβει στην Ελλάδα το Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης Α.Ε. (Ε.ΣΥ.Δ.) που ιδρύθηκε με τον Ν. 3066/2002 και το οποίο αποτελεί μετεξέλιξη του Εθνικού Συμβουλίου Διαπίστευσης που λειτουργούσε στο Υπουργείο Ανάπτυξης από το 1994, με τον ίδιο διακριτικό τίτλο.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Το περιβάλλον αντιμετωπιζόταν κάποτε ως ένα ζήτημα που ενδιέφερε μόνο μια μειονότητα ανθρώπων. Η αντίληψη όμως αυτή ανήκει οριστικά στο παρελθόν, καθώς τις τελευταίες δεκαετίες έγινε προφανές ότι οι δραστηριότητες του ανθρώπου συνιστούν σοβαρή απειλή για τον πλανήτη, καθώς συντελούν μεταξύ άλλων στην ατμοσφαιρική ρύπανση, στην ρύπανση των νερών, στην αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων καθώς και στην ολοένα πιο ανησυχητική αλλαγή του κλίματος.

-Από τις πλέον σημαντικές διεθνείς διασκέψεις κορυφής για το περιβάλλον ήταν αναμφισβήτητα η Διάσκεψη του Ρίο το 1992, η οποία αποτέλεσε σημείο αναφοράς για την παγκόσμια συνεργασία και δημιούργησε υψηλές προσδοκίες για την βιώσιμη ανάπτυξη. Οι βασικές προκλήσεις όμως που αναγνωρίστηκαν στο Ρίο παραμένουν. Η Διάσκεψη του Γιοχάνεσμπουργκ το

2002 έδωσε τη δυνατότητα για ανανέωση των δεσμεύσεων αλλά έδωσε και μια ευκαιρία για την επικέντρωση της δημόσιας προσοχής και την εστίαση της πολιτικής βούλησης και για ισχυρότερες δεσμεύσεις προκειμένου να προωθηθούν τα ζητήματα της βιώσιμης ανάπτυξης.

Σε διεθνές επίπεδο έχουν σημειωθεί και άλλες Συνδιασκέψεις με στόχο την ουσιαστικότερη λήψη δεσμεύσεων. Η πιο πρόσφατη, που έλαβε χώρα το Δεκέμβριο του 2009, περιορίστηκε σε μια συμφωνία μεταξύ των κρατών, με γενικότητες, χωρίς νομική δεσμευτικότητα και με πρόβλεψη τη χρηματοδότηση των φτωχών χωρών.

Σε συνέδριο που διοργάνωσε το διήμερο 26-27 Φεβρουαρίου 2010 στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Περιβαλλοντικής Έρευνας και Κατάρτισης (Ε.Κε.Π.Ε.Κ), υπό την αιγίδα του υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής με θέμα «Κοπεγχάγη 2009: το περιβάλλον στη δίνη μιας παγκόσμιας κρίσης», ο διευθυντής του Ε.Κε.Π.Ε.Κ. και καθηγητής Διεθνούς Δικαίου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο κ. Γρηγόρης Τσάλτας ανέφερε: «Η έννοια, με πυλώνες την οικονομική μεγέθυνση, την κοινωνική ευημερία και την περιβαλλοντική προστασία - χωρίς αξιολογική ιεράρχηση - δεν υπάρχει πουθενά ούτε στο κείμενο που υιοθετήθηκε τελικά ούτε στις διαπραγματεύσεις που προηγήθηκαν. Πρόσθεσε, επίσης ότι «πλέον, έχουμε άλλα θεωρητικά αντικείμενα, μονόπλευρης οικονομικής θεώρησης που θυμίζουν τη δεκαετία του '60».

Διαφαίνεται ότι η ισορροπία ανάμεσα στους τρεις πυλώνες της αειφόρου ανάπτυξης (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον) δεν είναι ισοβαρής. Οι κυβερνήσεις δείχνουν ότι δίνουν προβάδισμα στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση, ενώ το περιβάλλον υποβαθμίζεται, ιδιαίτερα σε μια περίοδο οικονομικής ύφεσης. Αντιθέτως, μια πολιτική σε μια ισορροπία των τριών πυλώνων θα αποτελούσε ίσως τη σημαντικότερη δίοδο οικονομικής ανάπτυξης και κοινωνικής ευημερίας σε όλα τα επίπεδα.

-Όσον αφορά την **Ευρωπαϊκή Ένωση**, διαπιστώνεται από τα παραπάνω ότι επιδιώκει να διαδραματίσει έναν ιδιαίτερα ενεργό ρόλο στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης. Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ ενσωμάτωσε την αειφόρο

ανάπτυξη σε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών της. Ειδικότερα, ηγήθηκε των προσπάθειών για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και την προώθηση μιας οικονομίας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Σε πολλούς τομείς, ωστόσο, όπου εξακολουθούν να παρατηρούνται στην ΕΕ μη αειφόρες τάσεις, οι προσπάθειες πρέπει να ενταθούν. Μετά από μια τετραετία εφαρμογής της κοινοτικής στρατηγικής για την αειφόρο ανάπτυξη, η Επιτροπή κατέγραψε τις εξελίξεις⁵² σε επίπεδο ΕΕ και δρομολόγησε προβληματισμό για τις μελλοντικές κατευθύνσεις της κοινοτικής στρατηγικής.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, José Manuel Barroso, έχει δηλώσει σχετικά: «Έχουμε σημειώσει σταθερή πρόοδο όσον αφορά την ενσωμάτωση της αειφόρου ανάπτυξης στις πολιτικές της ΕΕ. Αναδεικνύεται η πρόοδος που συντελέστηκε την τελευταία τριετία και επισημαίνονται οι τομείς στους οποίους χρειάζονται περισσότερες προσπάθειες. Η οικονομική κρίση αποτελεί μοναδική ευκαιρία για τη δημιουργία νέας αειφόρου οικονομίας μέσω της ευφυούς πράσινης ανάπτυξης».

Οι Σύνοδοι Κορυφής υπήρξαν καταλυτικές στο δρόμο για την αειφορία. Μέσα από τις αναφορές της παρούσας εργασίας παρατηρούμε την ισχυρή βούληση ώστε να διαμορφωθεί μια ουσιαστική πολιτική αειφόρου ανάπτυξης.

Η ευρωπαϊκή στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη αναδείχθηκε κυρίως μέσω του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Γκέτεμποργκ το 2001, προσθέτοντας την περιβαλλοντική διάσταση στη στρατηγική της οικονομικής και κοινωνικής στρατηγικής της Λισσαβόνας. Το 6^ο Πρόγραμμα Δράσης (2002-2012) επιβεβαιώνει την ορθή πορεία του όλου εγχειρήματος.

-Στην Ελλάδα, οι επιδόσεις μέχρι σήμερα δεν είναι οι καλύτερες. Η πρόοδος που έχει επιτελεστεί είναι σημαντική, όμως απουσιάζει η πολιτική βούληση. Τα περιβαλλοντικά προβλήματα αντιμετωπίζονται αποσπασματικά ενώ απουσιάζει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση των ζητημάτων που θέτει η προστασία του περιβάλλοντος. Η εφαρμογή στην ουσία μιας πολιτικής αειφόρου ανάπτυξης πιθανόν να ήταν η λύση στα σημερινά οικονομικά προβλήματα.

⁵² Εκθέσεις προόδου ΣΑΑ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής COM (2007) 642 και COM (2009)400

Τα προβλήματα υλοποίησης περιβαλλοντικής πολιτικής δεν οφείλονται τόσο στην έλλειψη νομοθετικών ρυθμίσεων, όσο στην έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διαχείριση των αποβλήτων. Όπως αναφέρει σε συνέντευξή του ο πρώην Επίτροπος Περιβάλλοντος της ΕΕ Σταύρος Δήμας, «υπάρχουν πέντε βαθμίδες διαχείρισης των αποβλήτων: Είναι η πρόληψη, η επαναχρησιμοποίηση, η ανακύκλωση, η ανάκτηση ενέργειας και τελευταία η υγειονομική ταφή των αποβλήτων, η οποία δυστυχώς στην Ελλάδα απ' ότι φαίνεται προτείνεται ως προτιμότερη λύση. Η διαχείριση των αποβλήτων είναι ένας από τους τομείς όπου η Ελλάδα αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα εφαρμογής, όπως ξεκάθαρα αποδεικνύει ο μεγάλος αριθμός καταγγελιών που λαμβάνει η Επιτροπή. Οι δείκτες ανακύκλωσης της Ελλάδας παραμένουν χαμηλότεροι από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Οι χρηματοδότηση της ΕΕ είναι διαθέσιμη και πρέπει οι ελληνικές αρχές να εκμεταλλευτούν πλήρως αυτή τη δυνατότητα».⁵³

Σε έκθεση για τις περιβαλλοντικές επιδόσεις της Ελλάδας την τελευταία δεκαετία που παρουσίασε στην Αθήνα ο γενικός γραμματέας του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης Ανχελ Γκουρία δήλωσε: «Το φυσικό περιβάλλον παραμένει σε καλή κατάσταση σε μεγάλο μέρος της Ελλάδας, ωστόσο η χώρα θα πρέπει να μειώσει τη σπατάλη νερού για άρδευση, να εφαρμόσει τις υφιστάμενες νομοθεσίες και να αυξήσει τους «πράσινους» φόρους στα καύσιμα»⁵⁴.

-**Το Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης (EMAS)** γίνεται αντιληπτό όχι μόνο ως σύστημα μείωσης του κόστους που συνεπάγονται η διάθεση των αποβλήτων, η ενεργειακή κατανάλωση κ.λπ., αλλά και ως ένδειξη περιβαλλοντικής συνείδησης. Οι περιβαλλοντικές βελτιώσεις, η βελτίωση της δημόσιας εικόνας και η μείωση του κόστους θεωρούνται τα σημαντικότερα οφέλη από την υιοθέτηση του EMAS. Το οικονομικό κόστος του EMAS υπερκαλύπτει τα οφέλη, όταν συνεκτιμώνται τα οικονομικά αλλά και τα μη οικονομικά οφέλη και κόστη.

⁵³ Περιοδικό «Οικόπολις», Νοέμβριος 2008, σελ. 42-43

⁵⁴ Εφημερίδα «Το ΒΗΜΑ», Δευτέρα 15 Μαρτίου 2010

Η υιοθέτηση ενός διαπιστευμένου πιστοποιημένου συστήματος διαχείρισης του περιβάλλοντος βελτιώνει τις δραστηριότητες περιβαλλοντικής διαχείρισης των χώρων δραστηριοτήτων. Το EMAS δεν έχει εξαντλήσει ακόμη τις δυνατότητές του από πλευράς διάδοσης.

Το κόστος του EMAS, η χαλαρή δέσμευση της διοίκησης και η γραφειοκρατία θεωρούνται ως τα τρία σημαντικότερα κωλύματα για την υιοθέτηση του EMAS. Μολονότι οι καταχωρίσεις στο EMAS εξακολουθούν να αυξάνονται σταθερά (σήμερα άνω των 5.000 οργανισμών έχουν καταχωριστεί στην Κοινότητα), ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει, ακόμη, ένα ελάχιστο ποσοστό του συνολικού αριθμού των οργανισμών που θα μπορούσαν ενδεχομένως να χρησιμοποιήσουν το σύστημα. Τέλος, διαπιστώνονται διλλήματα όσον αφορά την εθελοντική συμμετοχή των επιχειρήσεων στο EMAS. Για πολλούς η «χαλαρότητα» αυτή στο πλαίσιο εφαρμογής είναι ιδιαίτερα θετική ενώ για άλλους αρνητική.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη βιβλιογραφία:

- Sustainable Development: Wegweiser für die Zukunft. Technical report, Verband der Chemischen Industrie e.V., Frankfurt, 1999
- Hurrell Andr. and Kingsbury B., «The International Politics of the Environment: An Introduction» in Hurrell and Kingsbury B., «The International Politics of the Environment», Clarendon Press, Oxford 1992
- Our Common Future
- Michaelis P., Stahler F., «Recent policy issues in environmental and resource economics», Physica-Verlag, 1998
- Birnie W. P. and Boyle E. A., «International law and the environment», Clarendon Press, Oxford 1992
- Franke J., «Political evolution of EMAS: perspectives from the EU, national governments and industrial groups» in European Environment, Vol. 5, John Wiley & Sons, 1995
- OECD, Strategies for sustainable development, practical guidance for development cooperation, 2001
- Adams, W.M., , Green development: environment and sustainability in the Third World. Routledge, London, 1990
- Arrow, J. K., Dasgupta, P., Mäler, K.-G., Evaluating projects and assessing sustainable development in imperfect economies. Environmental and Resource Economics 26, 2003
- Brock,W., andM. Scott Taylor, "Economic Growth and the Environment: A Review of Theory and Empirics", Chapter in the Hand-book of Economic Growth, Aghion, P. and S. Durlauf, (Eds), a volumein the series Handbooks in Economics, edited by, Kenneth Arrow and Michael D. Intrilligator, Elsevier Publisher, 2005
- Considine, T. J., and D.,F., Larson, , The Environment as a Factor of Production, J. Environmen. Econom. Managem. vol.52 3, 2006

Ελληνική βιβλιογραφία:

- Παναγόπουλος Ι. Θεόδωρος , «Δίκαιο Περιβάλλοντος», Δ΄ έκδοση αναθεωρημένη, εκδόσεις Α. Σταμούλη, Αθήνα 2004
- Πρωτοπαπαδάκης Ε., «Οικολογική Ηθική», Σάκκουλας 2005
- Δεκλήρης Μ., «Ο Δωδεκάλογος του Περιβάλλοντος», Σάκκουλας 1996
- Τσάλτας Γ., «Γιοχάνεσμπουργκ: Το Περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο ανάπτυξη», Αθήνα 2002
- Γρηγορίου Π., Σαμιώτης Γ., Τσάλτας Γ., «Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio De Janeiro) για το περιβάλλον και την Ανάπτυξη. Νομική και θεσμική διάσταση», Αθήνα 1993
- Μυλόπουλος Γ., «Από την προστασία του περιβάλλοντος στην αειφόρο περιβαλλοντική διαχείριση», 1996
- Μούσης Νίκος, «Ευρωπαϊκή Ένωση, δίκαιο, οικονομία, πολιτική, 11^η αναθεωρημένη έκδοση, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2003
- Βαλατσός Θ., Η αειφόρος ανάπτυξη σήμερα. Έννοια, νομικό πλαίσιο και προκλήσεις – ζητήματα που ανακύπτουν, ΠερΔικ 2/2001
- Βρετού Β., Η συνταγματική κατοχύρωση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης. Προκλήσεις για τη Διοίκηση – Συνήγορος του Πολίτη και προστασία του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 1/2003
- Γαβουνέλη Μ., Επάλληλες και αντικρουόμενες υποχρεώσεις στο Διεθνές Δίκαιο του Περιβάλλοντος, Περιβάλλον, Αθήνα 2000
- Γκιζάρη-Ξανθοπούλου Α., Οι νέοι μηχανισμοί περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 2003
- Ζυγούρα Ο., Η εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στη νομολογία του ΣτΕ, Η διείσδυση του κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος στην Ελλάδα, 1994 (επιμ. Γ. Παπαδημητρίου)
- Καλλία-Αντωνίου Α., Η έκφραση της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης και της συνολικής προσέγγισης της ρύπανσης του περιβάλλοντος, ΠερΔικ 2/1998
- Κοντιάδης Ξ., Συνταγματική αναθεώρηση και προστασία περιβάλλοντος, ΔτΑ 10/2001
- Κορκοβέλος Χρ., Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 1997
- Νίκας Δ./Καράκωστας Ι., Ενέργεια και Περιβάλλον στην προοπτική της Ευρώπης. Συνέδριο FIDE 1998

- Παππάς Σπ., Το κοινοτικό κεκτημένο για το περιβάλλον, Περιβάλλον και Δίκαιο 2001

- Σιούτη Γλ., Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης ή της αειφορίας, σε: Παπαδημητρίου (Γ.) (επιμ.), Το άρθρο 24 του Συντάγματος μετά την αναθεώρησή του (πρακτικά ημερίδας), Νόμος και Φύση 8/2002

Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων:

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2001) 31, 24 Ιανουαρίου 2001

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Ανακοίνωση της Επιτροπής: Σφαιρική αξιολόγηση του προγράμματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, στόχος η αειφορία», Βρυξέλλες 24/11/1999, COM (1999) 543 τελικό

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ΓΔ XI για την ποιότητα ζωής, «Στόχος η αειφορία. Πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Κοινότητας σχετικά με την πολιτική και τη δράση για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη», Βρυξέλλες 1993

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(98)333, «Συνεργασία στην υπηρεσία της ολοκλήρωσης - Μια στρατηγική για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης σε όλους τους τομείς πολιτικής και δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης», 27 Ιουνίου 1997

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Διαρθρωτικές πολιτικές και ευρωπαϊκές περιφέρειες, ανταγωνιστικότητα, αειφόρος ανάπτυξη και συνοχή στην Ευρώπη από τη Λισσαβόνα στο Γκέτεμποργκ», COM(2001)264 final

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής της 21ης Φεβρουαρίου 2002 στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο Συμβούλιο, στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και στην Επιτροπή των Περιφερειών: «Προς μια παγκόσμια σύμπραξη για αειφόρο ανάπτυξη», COM(2002) 82 τελικό

- Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Επανεξέταση της στρατηγικής της ΕΕ για την αειφόρο ανάπτυξη - Ανανεωμένη στρατηγική», Βρυξέλλες, 26 Ιουνίου 2006

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ανακοίνωση της Επιτροπής της 30ής Απριλίου 2007 σχετικά με την ενδιάμεση επανεξέταση του έκτου κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, COM(2007) 225 τελικό

- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, «Στόχος η αειφορία», Έκθεση προόδου, πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 5^ο πρόγραμμα πολιτικής και δράσης σχετικά με το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη, 1997

- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1836/93 του Συμβουλίου της 29^{ης} Ιουνίου 1993 για την εκούσια συμμετοχή των επιχειρήσεων του βιομηχανικού τομέα σε Κοινοτικό Σύστημα Οικολογικής Διαχείρισης και Οικολογικού Ελέγχου (L 168)
- Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1836/93 της 29ης Ιουνίου 1993 και κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 761/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19^{ης} Μαρτίου 2001.
- Εκθέσεις προόδου ΣΑΑ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής COM (2007) 642 και COM (2009) 400

Περιοδικά:

- Περιοδικό «Αειφόρος Ανάπτυξη», Οκτώβριος - Νοέμβριος – Δεκέμβριος 2001
- Περιοδικό «Οικόπολις», Νοέμβριος 2008, σελ. 42-43

Εφημερίδες:

- Εφημερίδα «Το ΒΗΜΑ», Δευτέρα 15 Μαρτίου 2010

Δικτυακοί τόποι:

- www.unep.org
- <http://www.agenda21.gr/21europe.htm>
- www.minpress.gr/minpress/scriptpage.html?id=2579707
- www.physics4u.gr/articles/2002/worldsummit.htm
- http://www.globalaction.gr/show.php?cat_id=74&page_id=167
- http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28027_el.htm
- http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/l28021_el.htm
- <http://ec.europa.eu/environment/life/countries.pdf>
- http://ec.europa.eu/environment/life/countries/documents/greece_gr_oct06.pdf
- <http://www.minenv.gr/emas/index.html>

- <http://www.minenv.gr/emas/info1.html>
- <http://www.minenv.gr/emas/EMAS.1221.2009.html>